

Rapport 2016:1

Länsstyrelsen
Stockholm

Ensamkommande barn som försvinner

– nulägesanalys

Rapport 2016:1

Länstyrelsen
Stockholm

Ensamkommande barn som försvinner

– nulägesanalys

Foto omslag: Mostphotos

Utgivningsår: 2016

ISBN: 978-91-7281-671-8

Rapporten är framtagen av Oxford Research AB, Stockholm,
på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholm.

Författare: Mats Kullander, Lisa Tönnes Lönnroos, Natalie Verständig, Tor Egil Viblemo

För mer information, kontakta:

Amir Hashemi-Nik, enheten för arbetsmarknads- och rättighetsfrågor

Petra Tammert Seidefors, enheten för social utveckling

Länsstyrelsen i Stockholm

Regeringsgatan 66

Box 22067

104 22 Stockholm

Telefon: 010-223 10 00

Länsstyrelsens rapporter finns på

www.lansstyrelsen.se/stockholm/publikationer

Förord

Det har aldrig tidigare kommit så många ensamkommande barn till Sverige under så kort tid som under 2015, då 35 369 barn sökte asyl. Många försvinner efter ankomsten till Sverige. Det finns väldigt lite information kring vad som händer efter försvinnandet. Dessa barn är särskilt sårbara för att utsättas och exploateras på olika sätt.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Kommunförbundet Stockholms län (KSL) har tillsammans med andra aktörer i länet identifierat ett behov av samordning och samverkan mellan relevanta myndigheter när ett ensamkommande barn försvinner. Enligt Migrationsverkets siffror våren 2015 har cirka 300 ensamkommande flickor och pojkar försvunnit per år i Sverige de senaste åren. Länsstyrelsen i Stockholm har tagit ett initiativ till ett nätverk i Stockholms län där bland andra Migrationsverket, Kommunförbundet Stockholms Län, Polisen, Rädda Barnen, Stockholms Stadsmission, Stockholms stad och Sigtuna kommun ingår.

Målet är att myndigheternas och andra aktörers arbete vid misstanke om ett försvinnande ska bli mer samordnat, proaktivt och effektivt. Nätverkets arbete ska även leda till att stärka det förebyggande arbetet och göra de olika aktörernas roller och ansvar tydligare. Knutna till nätverket finns en referensgrupp med frivilligorganisationer, som har praktisk erfarenhet att träffa ensamkommande barn i sina verksamheter.

De ensamkommande barn som söker asyl befinner sig i en speciellt utsatt situation som kräver extra insatser och beskydd av mottagarlandet. Sverige har genom Barnkonventionen åtagit sig att skydda alla barn som befinner sig i landet, oavsett legal status. FN:s barnrättskommitté har i sin senaste granskning från februari 2015 kritiserat Sverige för att många ensamkommande barn försvinner och specifikt pekat på bristande åtgärder/utredning när ett försvinnande konstaterats. Barnrättskommittén rekommenderar effektivare åtgärder för att öka skyddet för dessa barn.

Denna nulägesanalys har tagits fram under hösten 2015 på uppdrag av styrgruppen och presenterar en rad rekommendationer för det fortsatta arbetet. Vi vet numera om vilka brister och hinder som finns i samverkan mellan aktörer när ett barn försvinner. Vi kan nu gemensamt i länet planera för hur vi tillsammans kan agera för att förhindra att barn försvinner men också bli bättre på att samverka när ett försvinnande skett.

Nulägesanalysen har tagits fram av Oxford Research på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholm.

Stockholm 2016-01-25

Birgitta Hart Carpenter
styrgruppens ordförande
Länsstyrelsen i Stockholm

Innehåll

1.	Sammanfattning av rekommendationer	1
2.	Inledning	2
2.1	BAKGRUND OCH SYFTE	2
2.2	DEFINITIONER OCH AVGRÄNSNINGAR	2
2.3	METOD	3
3.	Tidigare insatser, projekt och initiativ	3
3.1	INITIATIV I STOCKHOLMS LÄN	3
3.2	NATIONELL OCH INTERNATIONELL UTBLICK	5
3.2.1	Sverige	5
3.2.2	Internationellt	8
3.2.3	Norge	9
3.2.4	Nederländerna	11
3.3	SUMMERING OCH SLUTSATSER	12
4.	Vilka försvinner?	14
4.1	STATISTIK ÖVER MÅLGRUPPEN	14
4.1.1	Migrationsverkets statistik över avvikna ensamkommande barn	14
4.1.2	Uppgifter rörande försvunna barn i Stockholms län	18
4.2	ÖVRIGA KARTLÄGGNINGAR	18
4.3	IDENTIFIERADE MÖNSTER KRING ENSAMKOMMANDE BARN SOM FÖRSVINNEN	20
4.3.1	Försvinnanden i ankomstskedet	21
4.3.2	Försvinnanden från asylboenden	21
4.4	HAR DET FUNNITS TECKEN PÅ FÖRSVINNANDEN?	22
4.5	SUMMERING OCH SLUTSATSER	23
5.	Rutiner och tillvägagångssätt	24
5.1	AKTÖRER INOM MOTTAGANDET	24
5.2	HUR SER DET UT IDAG?	25
5.2.1	När ett barn försvinner	25
5.2.2	När ett barn återfinns	29
5.3	BRISTER I SYSTEMET	31
5.3.1	Brister i mottagandet	31
5.3.2	Flaskhalsar i rutiner vid försvinnande	34
5.4	SUMMERING OCH SLUTSATSER: REKOMMENDATIONER FÖR FRAMTIDEN	35
5.4.1	Rekommendationer för förebyggande arbete	36
5.4.2	Rekommendationer för att förenkla utredningen av försvinnanden	37
	Bilaga 1 - Lista över respondenter	39
	Bilaga 2 – Tabell över tidigare projekt	41
	Bilaga 3 - Litteraturlista	43
	Kartläggningar och kunskapsöversikter	43

Stockholm	43
Övriga landet och internationellt	43
Checklistor, metodguider och handlingsplaner	44
Stockholm	44
Övriga landet och internationellt	44
Projektdokumentation och utvärderingar	45
Utblick – Norge	45
Utblick – Nederländerna	46

Figurlista

Figur 1 Totala antalet ensamkommande barn som sökt asyl i Sverige och antalet som försvunnit. Källa: Migrationsverket.....	15
Figur 2 Antalet avvikna ensamkommande barn enligt medborgarskap, de sex största grupperna separerade. Källa: Migrationsverket.....	16
Figur 3 Ålder på de barn som avvikit under åren 2010-2015. Källa: Migrationsverket.....	17
Figur 4 Flödesschema avvikningar ankomstskedet.....	27
Figur 5 Flödesschema avvikningar asyl- och PUT-boende.....	29

1. Sammanfattning av rekommendationer

Rapporten föreslår en rad rekommendationer som beskrivs mer utförligt i slutet av kapitel 5. Rekommendationerna presenteras här i korthet.

Rekommendationer för förebyggande arbete:

1. Sammanställ statistik över försvinnanden i Stockholms län.
2. Utred möjligheten att erbjuda alternativa boendeformer för att möta barns rättigheter gällande stöd och skydd.
3. Boenden för ensamkommande barn bör ha likvärdiga rutiner kring avvikningar.
4. Utbilda gode män för ensamkommande barn om riskindikatorer för försvinnanden.
5. Skärp rutinerna för samverkan och tillsyn inom Överförmyndaren.
6. Förbered ensamkommande barn på ett eventuellt avslag, och erbjud realistiska alternativ vid avslagsbesked.
7. Underlätta för ensamkommande barn att ta kontakt med vuxna genom verksamheter med låg tröskel.
8. Säkerställ att lärdomar från det pågående samarbetsprojektet sprids och implementeras på både ledningsnivå och operativt.

Rekommendationer för att förenkla utredningen av försvinnanden:

9. Skapa enkla vägar in i olika myndigheter för att underlätta samverkan vid försvinnanden.
10. Underlätta informationsutbytet mellan myndigheter.
11. Inför enhetliga riktlinjer vid avvikningar från ankomstskedet.
12. Inför enhetliga riktlinjer kring avskrivning av ärenden hos socialtjänsten.
13. Ta fram rutiner för att förebygga upprepade avvikningar då barn påträffas/återvänder.
14. Utöka den uppsökande verksamheten i stadens riskmiljöer.

2. Inledning

2.1 BAKGRUND OCH SYFTE

För nästan tio år sedan fick försvinnandet av ensamkommande barn från Kina stor uppmärksamhet i media. 2006 och 2007 kom grupper av kinesiska barn till Arlanda, sökte asyl, men avvek sedan inom några dygn från ankomsten, från transitboendet i Sigtuna kommun. Samtidigt upplevde andra europeiska länder liknande incidenter där kinesiska barn varit inblandade. I Sverige dömdes senare ett antal personer för människosmuggling med koppling till de kinesiska barnen som försvann. I takt med att antalet ensamkommande barn till Sverige ökat de senaste åren, har även fler försvinnanden skett. Under 2015 har medierna rapporterat om ett ökande antal främst ensamkommande pojkar som rör sig i storstädernas riskmiljöer. I och med att försvinnanden bland ensamkommande barn är ett relativt nytt fenomen, som också av sin natur är svårt att kartlägga, finns generellt sett begränsad kunskap om orsaker och mönster.

Oxford Research har fått i uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholm att ta fram en nulägesrapport gällande ensamkommande barn som försvinner i Stockholms län. Nulägesanalysen är en del i ett större samverkansprojekt mellan Länsstyrelsen, Migrationsverket, Polisen, Kommunförbundet Stockholms län (KSL), Stockholms stad och Sigtuna kommun samt ett antal frivilligorganisationer, som pågår mellan juni 2015 och juni 2016. Syftet med initiativet är att belysa respektive aktörs ansvarsområde och mandat, kartlägga omfattningen av försvinnanden i regionen, och slutligen arbeta fram en regional samverkansstruktur och/eller strategi för ensamkommande barn som försvinner. Projektet fokuserar på såväl förebyggande arbete som åtgärder vid försvinnanden. Nulägesanalysens syfte är tredelat; att inventera och sammanfatta tidigare insatser, initiativ och forskning på området; att kartlägga målgruppen ensamkommande barn som försvinner; samt att identifiera hinder och analysera samverkan mellan länets aktörer i arbetet med ensamkommande barn som försvinner.

2.2 DEFINITIONER OCH AVGRÄNSNINGAR

Enligt FN:s barnkonvention definieras alla personer under 18 år som barn. I den här rapporten kommer därför först och främst begreppet ”barn” användas vid generella beskrivningar av gruppen ensamkommande barn och ungdomar.

Rapporten följer den definition av ensamkommande barn som återfinns i lagen. Där definieras ensamkommande barn som ”en person under 18 år som vid ankomsten till Sverige är skild från båda sina föräldrar eller från någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, eller som efter ankomsten står utan sådana ställföreträdare.”¹ Denna studie är inte begränsad till barn i asylprocessen, utan inkluderar även barn som inte ännu sökt asyl, samt barn som fått avslag eller beviljat uppehållstillstånd.

¹ Lag (1994) om mottagande av asylsökande m.fl. 1 §

Både ”avvikningar” och ”försvinnanden” används i rapporten. Avvikningar används i första hand för att benämna då barnet lämnar sitt boende medan försvinnanden i första hand beskriver barn som har avvikit och inte påträffas eller återvänder. I avsnitt 3.1 om statistik använder vi genomgående begreppet avvika, då detta är det begrepp som Migrationsverket använder, oavsett om personen senare återvänt eller påträffats. Skiljelinjen mellan begreppen är inte alltid tydlig, och det ska påpekas att olika grader av frivillighet kan ligga bakom fallen, oberoende av vilket begrepp som används.

Det är även viktigt att poängtera att andelen ensamkommande barn som försvinner är mycket låg i relation till det totala antalet som anländer till Sverige. Denna rapport fokuserar just på denna begränsade grupp individer, men är skriven med en medvetenhet om att den stora majoriteten ensamkommande barn inte avviker.

2.3 METOD

Nulägesrapporten är huvudsakligen baserad på intervjuer, kompletterat av en inledande omvärldsanalys och kartläggning av tidigare projekt och insatser på området. De respondenter som intervjuades var främst aktörer inom mottagandet av ensamkommande barn i Stockholms län, framförallt inom Stockholms stad och Sigtuna kommun, men även personer från frivilligorganisationer med insikt i mottagandet och frågan om försvinnanden har intervjuats.² En fullständig lista över intervjurespondenter återfinns i bilaga 1.

Studien genomfördes mellan 15 september - 31 december 2015. Under denna period har antalet asylsökande personer generellt, och även antalet ensamkommande barn, ökat kraftigt i Sverige.³ Därmed kan den bild som beskrivs i rapporten till viss del representera en situation inom mottagandet som skiljer sig från normaltilståndet.

3. Tidigare insatser, projekt och initiativ

I detta avsnitt beskrivs tidigare insatser, projekt och initiativ som på olika sätt syftat till att förbättra och utveckla förebyggande arbete samt respons vid försvinnanden.

3.1 INITIATIV I STOCKHOLMS LÄN

I början av 2010 enades kommunerna i Stockholms län om att utöka antalet platser för ensamkommande barn från ca 140 till ca 340. Mot denna bakgrund samordnade Kommunförbundet i Stockholms län (KSL) det kommun- och myndighetsgemensamma projektet *Ensamkommande barn i Stockholms län – samordning av kommunstöd och kommunsamarbete*. Samtliga 26 kommuner i Stockholms län

² En avvägning har gjorts tillsammans med uppdragsgivaren kring frågan om ensamkommande barn skulle intervjuas i studien, för att inkludera barnens egna perspektiv. Problematik kring urval och nödvändigheten att bygga förtroende hos målgruppen ledde till beslutet att istället låta barnens perspektiv representeras av de frivilligorganisationer som möter dem, samt av en representant från Sveriges ensamkommande förening.

³ Migrationsverket.

deltog i projektet som pågick mellan oktober 2010 och november 2012. Syftet var att på ett övergripande plan förbättra samarbetet mellan, och ge operativt stöd till, kommunerna i länet inom mottagandet av ensamkommande. Försvinnanden var med andra ord inte huvudfokus, men berördes ändå av projektet. Uppdraget inom ramen för projektet gällande försvinnanden handlade om att ta fram förslag på ansvarsfördelning och rutiner mellan kommun och statliga myndigheter.⁴

Ett av projektets konkreta resultat är en checklista med syfte att förebygga försvinnanden, som riktar sig främst till boenden. Checklistan innehåller stöd för riskbedömning, indikatorer för bedömning om barnet har ett riskbeteende, exempel på stödsatser för barn och ungdomar i riskzonen samt en lista med åtgärder vid försvinnanden.⁵ I och med att en uppföljning av projektet genomfördes i november 2014–mars 2015, reviderades även checklistan. En extern utvärdering av projektet visade att processen bidrog både till ökad uppmärksamhet för mottagandet av ensamkommande barn i länet, och en kompetenshöjning för de tjänstemän som medverkade. Vidare skapade projektet arenor för möten och nätverk som underlättade för informationsdelning mellan aktörer. Däremot saknades, enligt utvärderingen, en strategi för implementering av projektets resultat. Det fanns ingen särskild person som ansvarade för att de praktiska verktygen som togs fram integrerades i mottagningsverksamheten, vilket bedömdes som problematiskt.⁶ Av de aktörer inom de kommunala mottagandet som intervjuats för denna studie är det en majoritet som anger att de inte känner till KSL-listan. Ett fåtal känner till listan men använder den inte, och en ännu mindre andel känner till listan och använder den i sin verksamhet. Däremot är det vanligt att man på boenden har tagit fram egna, liknande, listor som ofta liknar den som togs fram inom KSL-projektet.

Polisen, tillsammans med en rad aktörer inom mottagandet har genom åren tagit flera olika initiativ med syfte att samordna det operativa samarbetet kring ensamkommande barn som försvinner. I början av 2008 antogs en gemensam handlingsplan av Gränspolisavdelningen i Stockholms län, Migrationsverket samt socialförvaltningarna i Stockholms stad och Sigtuna kommun, för att samordna handläggningen av ärenden avseende ensamkommande barn och ungdomar som reser in via Arlanda och som misstänks vara utsatta för människosmuggling eller människohandel. Avsaknaden av samordning mellan ovan nämnda aktörer bedömdes vara en bidragande orsak till att problemet med ensamkommande barn och ungdomar som avvek kunnat fortlöpa. Handlingsplanen syftade till att åtgärda detta i och med att Migrationsverkets prognoser uppskattade ett ökat antal ensamkommande de följande åren. I handlingsplanen klargörs de olika aktörernas ansvar och riktlinjer anges för hur informationsdelning och överlämningar av enskilda ärenden ska ske från Gränspolisen till Migrationsverket och vidare till kommunerna.⁷ Enligt en rapport om mottagandet av ensamkommande

⁴ KSL, Ensamkommande barn och ungdomar – riktlinjer för handläggning av ärenden vid socialtjänsten, 2014; KSL, Uppföljning av arbetet med ensamkommande barn utifrån projektet Ensamkommande barn i Stockholms län – Samordning av kommunstöd och kommunsamarbete, 2015.

⁵ KSL, Checklista med syfte att förebygga försvinnanden, 2015.

⁶ Nihad Bunar, Utvärdering av projektet Ensamkommande barn i Stockholms län: samordning av kommunstöd och kommunsamarbete, KSL 2012.

⁷ Polismyndigheten i Stockholms län, Gemensam handlingsplan gällande hanteringen av ensamkommande asylsökande barn och ungdomar som reser in via Arlanda och avviker eller riskerar avvika från kommunala boenden, 2008.

barn i Sverige, framtagen av Rädda Barnen, är denna handlingsplan oanvänd och har heller inte spridits till andra kommuner, vilket var den ursprungliga tanken.⁸

Under 2014 uppmärksammades hos Polisens ungdomsrotel ett ökat antal ärenden där ensamkommande barn var misstänkta för brott. Mot denna bakgrund initierades ett samarbete med bland andra socialtjänster från ett antal kommuner i Stockholms län, Överförmyndarnämnden, Länsstyrelsen i Stockholm, Statens institutionsstyrelse (SiS), Migrationsverket och Åklagarmyndigheten. Vid ett antal möten delade aktörerna sina erfarenheter av gruppen ensamkommande som begår brott, samt diskuterade ansvarsfördelning och hur samordnade insatser ska organiseras.

Den 1 september 2015 inleddes ett operativt samarbete mellan Polisen och Stockholms stad, med syfte att arbeta uppsökande i Stockholms riskmiljöer, med särskilt fokus på ensamkommande barn och unga. Samarbetet består främst i en grupp där det ingår ett antal poliser med särskild erfarenhet av att arbeta i Stockholms innerstad, samt en socialsekreterare från stadens uppsökarteam. Gruppen arbetar på olika platser i centrala Stockholm såsom kring Sergels torg och Björns trädgård. Uppdraget är brett och handlar både om att informera ungdomar om asylprocessen och deras rättigheter, och att fungera som ett stöd vid eventuella polisförhör i de fall ungdomarna är misstänkta för brott. En stor del av de ensamkommande ungdomar gruppen kommer i kontakt med har avvikit från sina anvisningskommuner.

3.2 NATIONELL OCH INTERNATIONELL UTBLICK

3.2.1 Sverige

På andra håll i landet, och även på nationell nivå, har ett flertal initiativ berört gruppen ensamkommande barn, med mer eller mindre direkta kopplingar till problematiken kring försvinnanden.

Projektet *Ensamkommande barn – lokalt och regionalt utvecklingsstöd* startades i januari 2012 av SKL tillsammans med Socialstyrelsen, Migrationsverket och länsstyrelserna representerade av Jönköpings och Västerbottens län. Projektet medfinansierades av Europeiska flyktingfonden och var en fortsättning på det utvecklingsarbete som SKL bedrivit sedan 2009 för att bidra till långsiktighet i det kommunala mottagandet av ensamkommande barn. Målsättningen med projektet som påbörjades 2012 var att höja kvaliteten på mottagandet av ensamkommande barn med fokus på samverkan främst inom projektets pilotregion, Örebro, samt att stärka rättssäkerheten för ensamkommande barn. Ett av projektets konkreta resultat var att ta fram en nationell utbildning för gode män, i form av en webbutbildning kopplad till lokala/regionala utbildningstillfällen. Enligt SKL har utbildningen fått ett positivt mottagande. Projektet utvärderades av Apel FoU, som pekade på brister i förankringsprocessen, särskilt bland länens och kommunernas högsta ledning. Utvärderarna menade också

⁸ CONNECT, One plus one equals three – a mapping of the reception and protection of unaccompanied children in Sweden, 2014.

att det funnits otydligheter i förväntningar kring det fortsatta arbetet med att tillvarata projektets resultat och erfarenheter.⁹

Även Länsstyrelsen i Stockholm har berört frågan om ensamkommande barn som försvinner genom sitt uppdrag att samordna det nationella arbetet mot prostitution och människohandel. År 2012 gjorde Länsstyrelsen en nationell kartläggning över barn utsatta för människohandel. Kartläggningen visade att knappt en tredjedel av de barn som misstänktes vara utsatta för människohandel under perioden 2009-2011 var ensamkommande och asylsökande. Dessa var alla boende i kommunala hem för vård och boende (HVB) eller familjehem. I denna grupp fanns både barn som varit utsatta för människohandel i Sverige och de som utsatts för människohandel på väg till Sverige. Av de utländska barn i kartläggningen som misstänktes vara utsatta för människohandel hade nästan hälften försvunnit. I rapporten gav Länsstyrelsen även förslag på åtgärder. Däribland nämndes behovet av att utveckla metoder för att minska risken att barn utsatta för människohandel försvinner. En del i detta kan enligt rapporten vara att arbeta fram rutiner för samverkan mellan socialtjänst, polis, gode män och Migrationsverket. Därutöver föreslås att man bör utreda vad som sker i samband med barns försvinnanden från både kommunala och privata boenden för ensamkommande asylsökande barn. Rapporten menar även, då ensamkommande barn är en särskild riskgrupp, att en initial gemensam riskbedömning bör göras när ett barn först kommer i kontakt med socialtjänsten. För detta ändamål behövs utbildning av såväl gode män som socialtjänst och boendepersonal.¹⁰ I december 2015 släppte Länsstyrelsen en ny nationell kartläggning av människohandel med barn, som täcker perioden 2012-2015. Av de 210 barn som misstänks varit utsatta för människohandel under perioden, var 13 procent ensamkommande barn, t.ex. från Marocko eller Algeriet. Rapporten beskriver ensamkommande barn som en särskilt sårbar grupp, som det ofta finns bristfällig kunskap om. En riskfaktor som pekas ut är barn som placeras i anknätningsboenden, där anknätningspersonen i vissa fall exploaterat barnet. Rapporten rekommenderar fördjupade studier kring riskgruppen ensamkommande barn, särskilt med hänsyn till anknätningsboenden, men även gällande barns skulder för resan till Sverige, som lyfts fram som en riskfaktor för människohandel.¹¹

Länsstyrelsen i Skåne uppmärksammade under 2013 frågan om ensamkommande barn som avviker. En arbetsgrupp bestående av företrädare från Migrationsverket, Malmö stad, Gränspolisen och Länsstyrelsen i Skåne bildades med uppdraget att sammanställa den befintliga kunskapen om avvikna barn. Man gjorde även en enkätundersökning till de skånska kommunerna som visade att de som avvikit under 2012 och 2013 främst var pojkar 16 år och äldre, från Marocko, Afghanistan och Algeriet. Få kommuner hade kännedom om vart barnen tog vägen eller orsaken till att de försvann. Enkäten visade också att det saknades fastställda rutiner i många kommuner för vad man ska göra om ett barn avviker. Rapporten konstaterade att det i många kommuner behövdes ett fortsatt utvecklingsarbete i frågan.¹²

Barnombudsmannen (BO) har sedan 2003 lyft frågan om ensamkommande barns rättigheter i asylprocessen. BO har bland annat kritiserat svenska myndigheter för hanteringen i fråga om barn som

⁹ SKL, Utvecklingsarbete för ensamkommande barn – ett projekt med samverkansperspektiv, 2014.

¹⁰ Länsstyrelsen Stockholm, Barn utsatta för människohandel – en nationell kartläggning, 2012.

¹¹ Länsstyrelsen Stockholm, Människohandel med barn – nationell kartläggning 2012-2015, 2015.

¹² Länsstyrelsen Skåne, Barn som avviker – kartläggning i Skåne 2012-2013, 2013.

försvinner, där man menar att Sverige inte lever upp till sina åtaganden utifrån barnkonventionen, och har rapporterat detta till FN:s kommitté för barnets rättigheter. Barnrättskommittén lämnade i februari 2015 rekommendationer till Sverige där man bland annat påpekade brister inom mottagandet av ensamkommande barn, tillgången till vuxna företrädare samt frågan om ensamkommande asylsökande som försvinner. Med anledning av detta kallade Barnombudsmannen strax därefter Skolverket, Migrationsverket, Socialstyrelsen och Polismyndigheten till överläggning i bland annat denna fråga. Vid mötet identifierades dels en brist på samlad information om barnen som försvinner samt en rad brister i rutinerna vid försvinnanden. Särskilt i det akuta skedet är det oklart vad den gode mannen och boendepersonalen ska göra, samt om barnets plats på boendet ska sägas upp. Det framkom även att det saknas analys och uppföljning av de barn som försvunnit, samt rutiner för hur man ska bemöta barn som återvänder. BO konstaterade efter mötet även en rad brister inom mottagandet och omhändertagandet av ensamkommande barn som kan öka risken för försvinnanden; bland annat nämns de långa väntetiderna för att få en god man samt avsaknad av kvalificerade boenden som är anpassade efter barns rättigheter kring stöd och skydd. Slutligen rekommenderade BO att regeringen ger relevanta myndigheter i uppdrag att ta fram en handlingsplan för att förebygga att ensamkommande asylsökande barn försvinner. Handlingsplanen bör enligt BO innehålla rutiner för att anmäla och utreda försvinnanden, söka efter och följa upp barn som försvunnit, samt stöd för barn som återvänder.¹³

I Strömsunds kommun har man arbetat med att utveckla metoder för att bemöta de barn som får avslag på sin asylansökan och därför förväntas återvända till sina hemländer, en av riskgrupperna för försvinnande. Projektet *Återvändande ensamkommande* finansierades av Europeiska återvändarfonden och pågick mellan januari 2014 och juni 2015. Metoden som projektet utvecklade omfattar tre pedagogiska verktyg; ett verktyg för att ge information till barnen innan Migrationsverkets beslut i ärenden, ett verktyg för information, samtal och dialog efter avslaget, samt ett verktyg för att strukturera samverkan mellan aktörerna. I dialogen med barnen efter avslagsbesked ingick att diskutera olika alternativ för barnet, och att ge stöd i att exempelvis hitta arbete eller utbildning i hemlandet.

Efter avslutat projekt har kommunen även inlett en utbildningsinsats riktad mot skola, socialtjänst, HVB-hem och gode män med syfte att etablera kunskap kring hantering av asylbeslut hos de aktörer som finns kring barnet. Därutöver har Strömsunds kommun inlett ett samarbete med Migrationsverket för att utveckla samarbetet mellan myndigheten och kommunerna i samband med återvändanden. Det finns ingen konkret plan för spridning av projektet till andra kommuner, däremot tar projektledarna föreläsningssupplett runtom i landet och materialet finns att beställa utan kostnad.¹⁴

I år har även flera myndigheter och organisationer uppmärksammat försvinnanden inom gruppen ensamkommande barn och unga med ursprung i Marocko och Algeriet. Migrationsverket genomför under hösten 2015 utbildningar i Östergötland och Jämtland för personer som arbetar med ensamkommande barn, såsom boendepersonal, gode män, skolpersonal och socialtjänstemän. Migrations-

¹³ Barnombudsmannen, Nationell handlingsplan för att stärka skyddet för ensamkommande asylsökande barn, 2015-02-26, <http://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/vart-arbete/skrivelser/20141/2014/2/nationell-handlingsplan-for-att-starka-skyddet-for-ensamkommande-asylsökande-barn/>.

¹⁴ Strömsunds kommun, Återvändande ensamkommande, <https://www.stromsund.se/19086.html>.

verket har även slutit avtal med en barnrättsorganisation från Marocko med syfte att kunna hjälpa barnen att återvända genom att skapa möjligheter för dem att starta om i hemlandet.¹⁵

3.2.2 Internationellt

På ett internationellt plan har ett flertal projekt syftat till att sprida kunskap och dela goda exempel för hur länder kan förbättra mottagandet av ensamkommande barn, och både förebygga och hantera försvinnanden. Ett exempel är CONNECT, ett ettårigt projekt finansierat av EU-kommissionen, som avslutades i september 2014. CONNECT var ett samarbete mellan UNHCR och ett antal myndigheter och organisationer från Nederländerna, Sverige, Storbritannien och Italien. Från Sverige deltog Rädda Barnen och Länsstyrelsen i Västra Götaland. Syftet var att sprida goda exempel inom mottagande och skydd av asylsökande barn genom kartläggningar i respektive land samt praktiska verktyg framtagna inom projektet. De nationella rapporterna har ett avsnitt om försvinnanden, där man genom intervjuer med berörda aktörer har kartlagt förebyggande arbete, vad som händer vid försvinnanden samt konsekvenser av försvinnanden, med fokus just på att lyfta fram goda exempel.¹⁶ Den svenska rapporten lyfter fram att barnperspektivet är välintegrerat i mottagandet som ett framgångsexempel. Särskilt Migrationsverkets barnpolicy och särskilda enheter för mottagande av ensamkommande barn framhävs som goda exempel i det svenska systemet.¹⁷ I den nederländska rapporten lyfts systemet med skyddade boenden fram, vilket beskrivs mer ingående nedan.

Ett annat europeiskt projekt är SUMMIT, som drivs av Missing Children Europe tillsammans med organisationer från Grekland, Irland, Nederländerna och Storbritannien. SUMMIT startades mot bakgrund av det ökande antalet försvinnanden bland ensamkommande barn i EU. Projektet pågår fortfarande, och tittar på hur olika länder hanterar försvinnanden med avsikt att sprida framgångsrika strategier för att förebygga dessa.¹⁸

PROTECT *Children on the move* är ett samarbetsprojekt där Östersjöstaternas råd (CBSS) under 2014 och 2015 ordnade fem expertmöten för att diskutera beskydd av barn som rör sig över nationsgränserna, och dela goda exempel. Projektet kommer att ta fram riktlinjer för att främja mänskliga rättigheter och barnets bästa, som ska fungera som råd för hur praktiker kan arbeta med barn som rör sig över gränserna. Nordiska ministerrådet kommer att finansiera en fortsättning av projektet under 2016, då riktlinjerna ska användas för att utbilda personer som arbetar på fältet i att identifiera, skydda och eliminera risken för exploatering och trafficking av barn. Riktlinjerna kommer bland

¹⁵ Migrationsverket, Migrationsverket vill förebygga att ensamkommande barn försvinner, 2015-09-02.

<http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Nyhetsarkiv/Nyhetsarkiv-2015/2015-09-02-Migrationsverket-vill-forebygga-att-ensamkommande-barn-forsvinner.html>.

¹⁶ CONNECT, <http://www.connectproject.eu/index.html>.

¹⁷ CONNECT, One plus one equals three – a mapping of the reception and protection of unaccompanied children in Sweden, 2014.

¹⁸ Missing Children Europe, Missing unaccompanied migrant children, <http://missingchildreneurope.eu/Missingunaccompaniedmigrantchildren>.

annat att trycka på att principer som likabehandling, kontinuitet i vård över gränserna, samt beskydd av och delaktighet för barn som rör sig över gränserna ska implementeras.¹⁹

Därutöver har Frontex, EU:s organ för samordning vid de yttre gränserna, startat ett projekt som heter VEGA Children, som syftar till att samla in goda exempel inom EU för att öka skyddet för barn som korsar gränsen in till EU. Inom projektet har man nyligen tagit fram en handbok som riktar sig främst till gränspoliserna, med syfte att öka medvetenheten kring barn som korsar EU:s yttre gränser med flyg. Handboken är tänkt som ett verktyg för gränspoliserna i arbetet med att identifiera barn som misstänks vara utsatta för människosmuggling eller trafficking.²⁰ Frontex har även tagit fram informationsmaterial riktat till allmänheten på flygplatser som uppmanar till att vara uppmärksam på barn som reser och att rapportera misstänksamheter till gränspoliserna.²¹

3.2.3 Norge

Norge är ett intressant land att titta på eftersom systemet till stora delar påminner om Sveriges. Norge är med i Schengensamarbetet och landets flyktingmottagande påminner om Sveriges, även om antalet asylsökande i Norge, och antalet ensamkommande, är lägre än i Sverige. Även Norge har dock upplevt en ökning under hösten 2015.

Den statistik som finns tillgänglig i Norge visar att mellan januari och oktober har det försvunnit 43 ensamkommande barn i Norge, att jämföra med 302 för i stort sett samma period i Sverige. Det ska dock betonas att antalet ensamkommande är betydligt mindre i Norge, 4950 mellan januari och sista november 2015 att jämföra med drygt 29 000 i Sverige. Det visar att andelen som avvikit är nästan exakt lika stor i Norge som i Sverige, ungefär en procent, för dem som ansökt om asyl under 2015.

En tämligen stor del av dem som försvinner gör det i transitfasen, eller inom en månad efter ankomst till Norge. Espeland²² visar att de allra flesta under perioden 2008-2012 försvann från transitboenden. Detta är relevant även i en svensk kontext som visar på samma problematik. De absolut flesta av dem som försvinner i Norge är, precis som i Sverige, pojkar. Flertalet av de försvunna är Dublinärenden, det vill säga att de sökt asyl i ett annat land före ankomst till Norge.

När ett barn försvinner i Norge ska barnevern (motsvarande socialtjänst för barn, under Bufdir), UDI, boende, polis och representant (motsvarande god man) meddelas om försvinnandet, och alla dessa instanser har ett ansvar att följa upp på försvinnandet. I Norge ska man enligt rutinerna också registrera att barnet försvunnit till Schengens informationssystem (SIS)²³. Barnevernet ska alltid

¹⁹ Council of the Baltic Sea States Children's Unit, Child Exploitation – cross-national child protection in practice. 5th Expert meeting, Stockholm, Sweden, 10-11 March 2015.

²⁰ Frontex, VEGA Handbook: Children at airports, 2015.

²¹ Frontex, You can make a difference: help us protect children at risk!

²² Espeland, Savnet, Press Redd Barnas Ungdom, 2013.

²³ Paulsen et al (2015) Barnevernets arbeid med barn i asyløkerfasen - Faglige utfordringer og barrierer i mottaksapparatet
<http://samforsk.no/Publikasjoner/Barnevernets%20arbeid%20med%20barn%20i%20asyls%C3%B8kerfasen%20WEB.pdf>

meddelas om försvinnanden, men det är inte närmare definierat vad som är barnevernets ansvar utöver detta.

I Norge ses problemet med barn som avviker eller försvinner som en del av problematiken kring människohandel. Den norska regeringen har utarbetat en egen handlingsplan²⁴ mot människohandel, där en av rekommendationerna är att fortsätta arbeta för att förebygga och utreda barn som försvinner från boenden.

Vad har man då gjort för att komma till rätta med problemen i Norge? Det kan konstateras att problemet med ensamkommande som försvinner uppmärksammades på bredare front tidigare i Norge. Redan 2008 gjordes två utredningar i ärendet, en från Rädda Barnen och en från en arbetsgrupp tillsatt av regeringen. Den regeringstillsatta utredningen resulterade i en rad rekommendationer, varav de viktigaste var att man bör:

- Utse en person som ska ha huvudansvaret för att följa upp försvinnanden,
- Efterfölja de regler och direktiv som trots allt finns,
- Säkerställa god sakkunskap om ensamkommande minderåriga asylsökande i polisen,
- Förbättra förståelsen av roller både inom och mellan myndigheter,
- Förbättrat och mer formaliserat samarbete mellan berörda myndigheter på lokal nivå,
- Bättre föra journal i alla led som också kan ligga till grund för statistik,
- Begära att överåklagaren skärper direktiven om efterlysningar och utredning av försvinnanden samt att klargöra vilka krav som gäller när minderåriga försvinner från boenden.

En del förändringsarbete inleddes också efter dessa rekommendationer. Polisen, UDI (Utlendingsdirektoratet, motsvarande Migrationsverket i Sverige) och Riksåklagaren gick igenom praxis och rutiner, framförallt för att förtydliga vad som ska göras vid efterlysningar av ensamkommande barn. Det har resulterat i en guideline med riktlinjer²⁵, rutiner vid olika situationer, när barn ska betraktas som försvunna, vilka uppgifter som ska delges till polisen, vilka rutiner som gäller när barn återfinns och mycket mer. En sådan tydlig guide som riktas till flera olika myndigheter förenklar förfarandet och har efterlysts också i Sverige av dem som intervjuats i denna studie. Riktlinjerna är gemensamma, men olika myndigheter har sedan valt att förtydliga sin roll i förhållande till det gemensamma genom att komplettera med egna rutiner.

Det har dock, framförallt under 2015, väckts kritik från olika håll kring rutiner för ensamkommande barn som försvinner i Norge. Rädda Barnen har till exempel kritiserat att det är för få anställda på transitboenden, och det verkar också som att bland dem som försvinner i Norge gör många det just från transitboenden.

²⁴

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/jd/vedlegg/handlingsplaner/handlingsplan_mot_menneskehandel_2011-2014.pdf

²⁵ RS 2015-009 Varsling og oppfølging når enslige mindreårige forsvinner fra asylmottak
<https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2014-020/>

Precis som i Sverige är det även i Norge ibland oklart vem som har ansvar för barnen som försvinner, och på vilket sätt myndigheter kan samverka, trots de ovan nämnda riktlinjerna. Principen om sektor-ansvar är stark i Norge, vilket innebär att olika myndigheter har ansvar för en väldefinierad sektor, men har svårt att agera utanför. Detta kan ibland påverka förmågan att agera kraftfullt kring ensamkommande barn som försvunnit, eftersom ingen enskild myndighet har ansvar för att aktivt följa upp försvinnanden. I Norge har Bufdir ansvar för barn under femton års ålder och UDI för barn mellan 15 och 18 år. Att barn hamnar hos olika instanser om de är över eller under femton år har väckt kritik²⁶, och krav på att systemet ska göras om för att säkra ett fungerande mottagande för alla barn.

3.2.4 Nederländerna

I Nederländerna har man sedan 2008 arbetat särskilt med att förebygga försvinnanden relaterade till människohandel på ett sätt som lyfts fram som ett gott exempel bl.a. i det ovannämnda EU-projektet CONNECT. Det förebyggande arbetet utgår från att skydda ensamkommande barn och unga som misstänks vara utsatta för människohandel, och på så sätt förebygga att de försvinner. En central aktör i detta arbete är förmyndaren, som i Nederländerna är en professionell roll till skillnad från gode mansrollen i Sverige. Det är organisationen Nidos som på uppdrag av nederländska staten rekryter, utbildar och förmedlar förmyndare till ensamkommande barn och unga. Förmyndarna är utbildade socialarbetare och har ofta ansvar för uppemot 20 ensamkommande barn och unga samtidigt.

Som ett svar på ett ökande antal försvinnanden av ensamkommande barn utsatta för människohandel i landet sedan sent 1990-tal togs 2008 ett initiativ till ett pilotprojekt med skyddade boenden, av Polisen tillsammans med andra myndigheter som ansvarar för mottagandet av ensamkommande barn. Projektet syftade till att skydda ensamkommande barn från 13 års ålder som bedöms riskera att utsättas för människohandel. Idag har projektverksamheten blivit en del av det ordinarie systemet i Nederländerna.²⁷

Ensamkommande barn som anländer till Nederländerna registreras alla vid en och samma centrala enhet. Där får barnet även möjlighet att träffa alla aktörerna i mottagandet, och blir tilldelade sin förmyndare. I samband med registreringen görs en gemensam riskbedömning utifrån indikatorer för människohandel. I de fall där det finns tillräckliga misstankar om människohandelsproblematik kan förmyndaren besluta om att placera barnet på en så kallad *protected facility*, eller skyddat boende.²⁸ Dessa skyddade boenden beskrivs av Nidos som gruppboenden med förhöjd säkerhet, belägna på landsbygden. Då boendena är belägna i mindre samhällen, är det lättare att upptäcka misstänkt aktivitet som kan vara tecken på människohandel, exempelvis bilar med vuxna män som väntar utanför boendet.

²⁶ Lidén, H., Eide, K., Hidle, K., Nilsen, A. C., & Wærdal, R. (2013). Levekår i mottak for enslige mindreårige asylsøkere. (ISF Rapport nr. 3, 2013). Oslo: Institutt for Samfunnsforskning.

²⁷ CONNECT, We all have the same goal – a mapping of the reception and protection of unaccompanied children in the Netherlands, 2014.

²⁸ Ibid.

De två första veckorna på det skyddade boendet anses den största risken för att barnen försvinner finnas. Av den anledningen får barnen inte lämna boendet under denna period utan särskilt tillstånd eller eskort av boendepersonal. Mentorer med särskild utbildning coachar barnen under deras tid på boendet, samtidigt som de får gå i en särskild skola och träffa en specialistutbildad psykiatriker. Utvärderingar av barnets situation görs löpande under vistelsen, som i genomsnitt varar cirka 4-5 månader. Tanken är helt enkelt att skydda barnen genom att hålla dem borta från potentiella människohandlare tills hotet bedöms vara undanröjt; ett arbete som görs i nära samarbete med Polisen.²⁹

Reaktionerna på detta tillvägagångssätt har varit blandade. Kritik har riktats mot Nederländerna av bland andra UNICEF som menar att barn frihetsberövas utan rättslig prövning. Förmyndarnas bedömning av vilka barn som ingår i riskkategorin och som därmed placeras på skyddat boende har också kritiserats för att vara godtycklig. Denna kritik har föranlett att det numera alltid är minst två förmyndare som måste ta beslut om ett barn ska placeras på ett skyddat boende. Därutöver gör mentorena på boendet varje månad en bedömning om förmyndarnas beslut att placera barnen där varit korrekt. Man har även låtit ta fram ett verktyg för identifiering av riskfaktorer.³⁰

En utvärdering två år efter införandet av skyddade boenden visade bland annat att antalet försvinnanden relaterade till människohandel hade minskat.³¹ Denna bild förmedlar även en representant från Nidos, som menar att de skyddade boendena är ett framgångsrikt sätt att förhindra försvinnanden, som uppskattas av de flesta aktörer inom mottagandet.

3.3 SUMMERING OCH SLUTSATSER

Relativt få projekt och insatser har varit inriktade specifikt på ensamkommande barn som försvinner. De flesta projekt som beskrivits ovan har endast berört försvinnanden som en del av ett större sammanhang. Gemensamt för många av de projekt och initiativ som beskrivits ovan är att de på olika sätt brustit i genomförandet. I vissa fall har det handlat om att projektet inte varit tillräckligt förankrat i verksamheterna, eller att man helt enkelt saknat en plan för implementering. Därutöver saknas strukturerade initiativ som kartlägger mönster hos de barn som försvinner för att bygga på kunskapen i just denna fråga. Även bredare samarbeten som inkluderar såväl förebyggande arbete som operativ hantering av försvinnanden saknas.

Det nederländska exemplet är intressant utifrån att det beskrivs som framgångsrikt i att förebygga försvinnanden, och att det även lyfts upp av bland andra Polisen i Sverige som ett framgångsexempel. Samtidigt är det viktigt att påpeka att den nederländska kontexten skiljer sig från den svenska, både i antalet asylsökande ensamkommande barn (som i Sverige är avsevärt högre), och även vad gäller ursprungsländer bland de som kommer, vilket kan innebära skillnader i den problematik som ligger bakom försvinnandena. Skyddade boenden i den form som finns i Nederländerna kan även

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid. Detta verktyg är dock sekretessbelagt då spridning av riskfaktorer skulle kunna vara skadligt.

³¹ Ibid. Hur mycket antalet avvikningar minskade står inte i rapporten.

ifrågasättas i förhållande till både nationell lagstiftning och mot internationella förordningar om frihetsberövande av barn och unga.³²

Det norska exemplet visar framförallt på det positiva i riktlinjer kring vilken myndighet som gör vad vid försvinnanden som sedan kan förtydligas ytterligare om det behövs för den egna verksamheten. Även Norge har utmaningar, men de tydliga riktlinjerna är en konkret sak att ta lärdom av för Sverige.

³² CONNECT, We all have the same goal – a mapping of the reception and protection of unaccompanied children in the Netherlands, 2014.

4. Vilka försvinner?

4.1 STATISTIK ÖVER MÅLGRUPPEN

Tillgången på statistik över ensamkommande barn och ungdomar som försvinner är mycket begränsad. Migrationsverket tillhandahåller nationell statistik kring de ensamkommande som ansökt om asyl och därefter avvikit innan asylprocessen avslutats. I denna statistik inkluderas således inte de barn och ungdomar som befinner sig i Sverige utan att ha ansökt om asyl, eller de som försvinner efter ett avslagsbeslut eller efter beviljat uppehållstillstånd. Baserat på de intervjuer vi utfört kan vi samtidigt konstatera att en stor del av de barn som försvunnit, gör det just från transitboenden, och ofta innan barnet hunnit registreras hos Migrationsverket. Till följd av den stora ökningen i antalet asylsökande som anlant till Sverige under hösten 2015, och den press det satt på mottagningssystemet, är det troligt att antalet försvunna innan registrering har ökat.³³ Det är givetvis möjligt att barn som försvinner innan de registrerats vid ett senare tillfälle ansöker om asyl, eventuellt på en annan ort. Som nedan påvisas förekommer det också att vissa barn överhuvudtaget inte söker asyl i Sverige, utan befinner sig som ”papperslösa” i landet utan att ha för avsikt att kontakta migrationsmyndigheterna. Dessa barn lever i stort helt utanför myndigheternas ramar och det finns ingen tillförlitlig data om hur många de är.

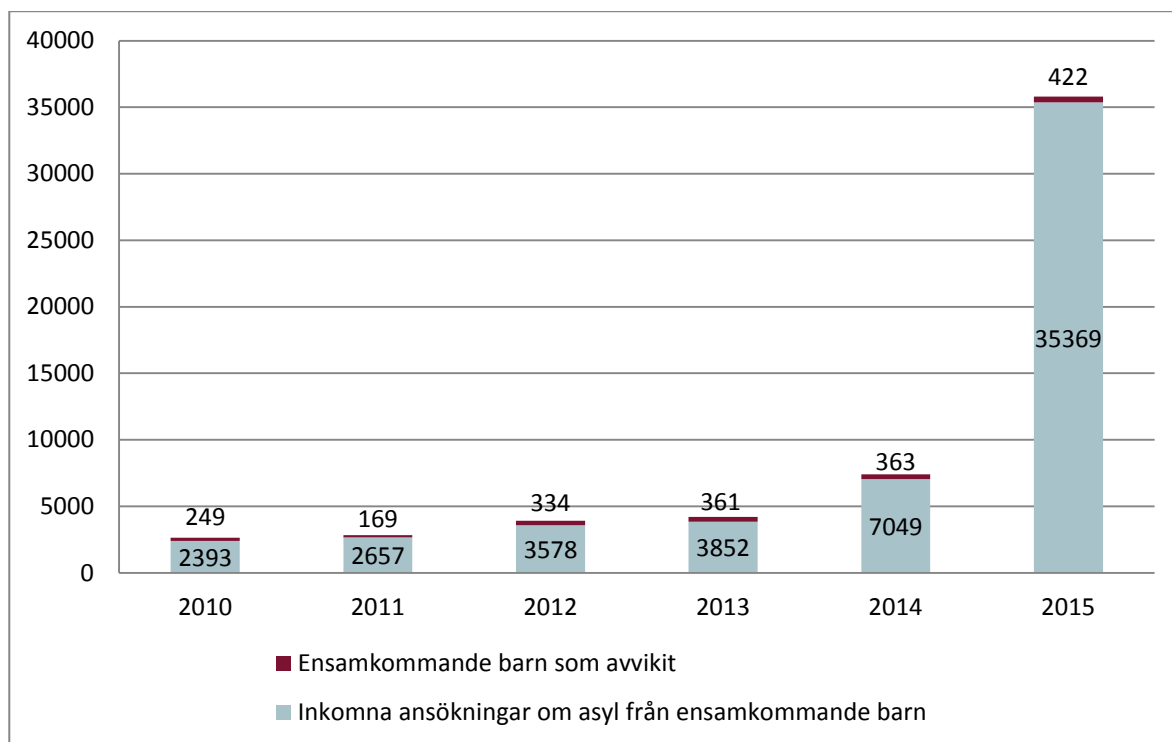
4.1.1 Migrationsverkets statistik över avvikna ensamkommande barn

Migrationsverkets statistik är den mest omfattande statistik om ensamkommande barn som finns att tillgå i Sverige. Även om inte alla ensamkommande barn som kommer till landet ansöker om asyl, och därmed ingår i denna statistik, är det ändå befogat att utgå ifrån att en stor del förr eller senare kommer i kontakt med Migrationsverket under sin tid i Sverige. Av de ensamkommande barn som söker asyl i Sverige har enligt Migrationsverkets uppgifter drygt 300 barn per år försvunnit de senaste fyra åren (Figur 1.). Sett till antalet inkomna ansökningar är andelen avvikna eller försvunna barn liten; totalt sett har 54898 ensamkommande barn sökt asyl i Sverige mellan 1 januari 2010 och 31 december 2015. Under samma period har 1898 barn registrerats som avvikna, vilket motsvarar 3,5 procent av det totala antalet ensamkommande som registrerats hos Migrationsverket. Av dessa har endast 469 personer återvänt eller påträffats, medan 1250 alltjämt är registrerade som avviken/eftersökt hos Migrationsverket. Totalt 175 personer är registrerade som utresta hos Migrationsverket.

Noterbart är att andelen avvikna inte har stigit i samma takt som antalet inkomna ansökningar från ensamkommande har ökat. Detta har troligen att göra med att avvikningar förekommer i större utsträckning bland barn från vissa nationaliteter, bland vilka antalet inkomna ansökningar inte ökat sedan 2014 (framförallt Marocko och Algeriet som nedan påvisas), medan den stora ökningen i antalet inkomna ansökningar framförallt föranletts av en markant ökning i antal inkomna ansökningar från barn från Afghanistan.

³³ Det finns inga säkra uppgifter kring hur många barn det skulle röra sig om. Se t.ex. ”Ingen vet hur många barn som försvinner”, DN 2015-11-13, <http://www.dn.se/nyheter/sverige/ingen-vet-hur-manga-barn-som-forsvinner/>

Figur 1 Totala antalet ensamkommande barn som sökt asyl i Sverige och antalet som försvunnit.
Källa: Migrationsverket.

Mönster kring kön, nationalitet och ålder

Migrationsverkets statistik visar att av samtliga 1898 barn som avvikit under 2010-2015 var endast 12 procent flickor. Andelen flickor har dock minskat under åren; år 2010 stod flickor för 17 procent av totala antalet avvikningar, men sedan 2012 har andelen flickor legat på ca 11 procent (9 % under 2015). Samtidigt är det fler ensamkommande pojkar än flickor som söker asyl, så sett till antalet inkomna avviker en lika stor andel flickor som pojkar; en andel motsvarande 3,5 procent av de inkomna asylsökande flickorna och 3,6 procent av de inkomna asylsökande pojkarna.

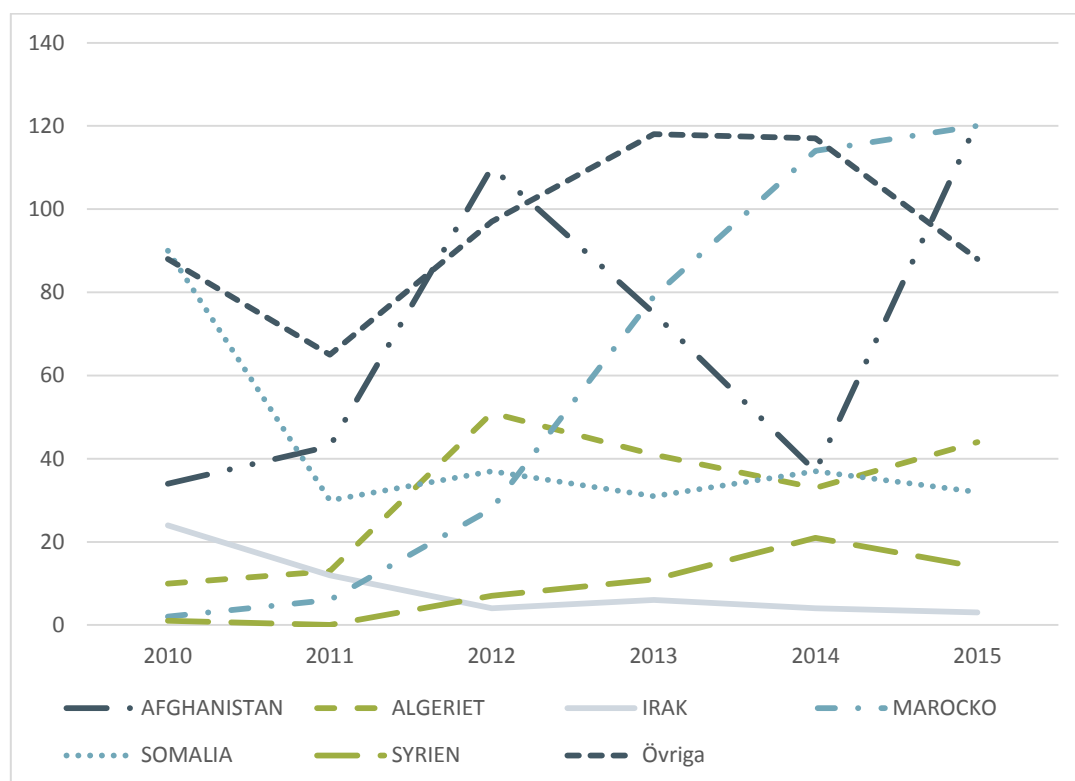
Då Migrationsverkets statistik bryts ned enligt nationalitet framkommer tydligt att avvikningar förekommer i högre utsträckning bland vissa nationaliteter. Under perioden 2010-2015 har 34 procent av antalet inkomna ensamkommande barn från Algeriet avvikit, och 27 procent av de marockanska. Bland de afghanska barnen, den absolut största gruppen ensamkommande, är andelen avvikna under samma period endast drygt 1 procent.

Över tid kan man även se tydliga trender kring avvikningar för olika grupper av nationaliteter (Figur 2). Medan somaliska barn stod för hela 36 procent av det totala antalet avvikningar 2010, har andelen minskat kontinuerligt sedan dess, och uppgick endast till 8 procent av alla avvikningar under 2015. Även sett till andelen avvikningar relaterat till antalet inkomna ansökningar från Somalia har andelen minskat stadigt. Bland marockanska barn är trenden motsatt: marockanska barn stod för

under en procent av det totala antalet avvikningar 2010, men hela 28 procent 2015. Antalet ensamkommande barn från Marocko har också ökat stadigt sedan 2010 då endast 14 ensamkommande marockaner ansökte om asyl, medan antalet ansökningar uppgick i 403 år 2015. Även i relation till antalet inkomna marockanska ansökningar har andelen avvikna dock ökat – från 14 procent år 2010 till 30 procent år 2015.

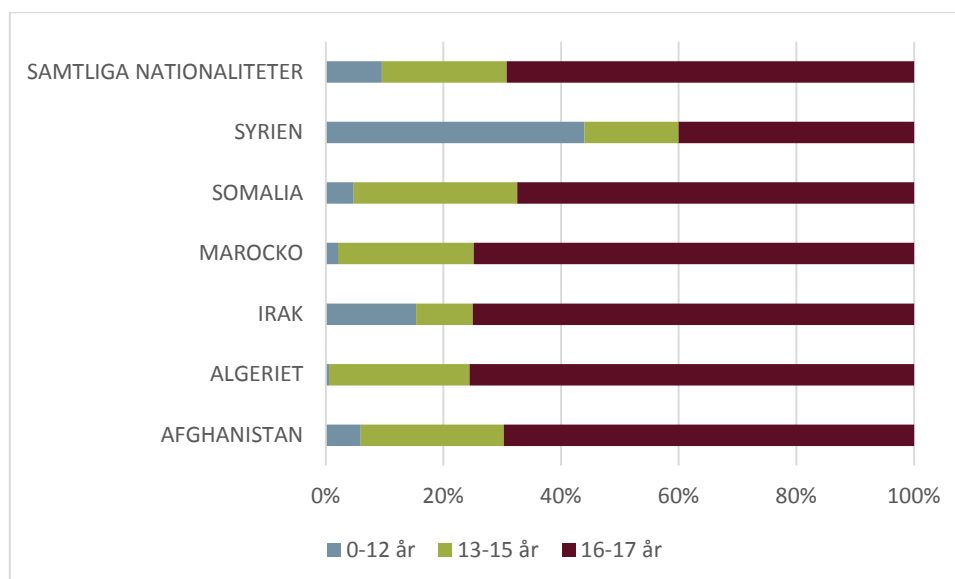
Figur 2 Antalet avvikna ensamkommande barn enligt medborgarskap, de sex största grupperna separerade.

Källa: Migrationsverket

Åldersmässigt har majoriteten (69 %) av de avvikna barnen under åren 2010-2015 varit i ålderskategorin 16-17 år, medan 23 procent tillhört ålderskategorin 13-15 år. Även bland de allra yngsta åldrarna förekommer försvinnanden; 56 barn i åldrarna 0-6 år och 86 barn i åldrarna 7-12 år har enligt Migrationsverkets statistik registrerats som avvikna under de senaste fem åren. Bland de avvikna barnen i de lägsta åldersgrupperna är spridningen vad gäller nationalitet större och inga tydliga mönster kring barnens härkomst kan ses. Bland de nationaliteter där avvikningar överlag är mest förekommande finns inga barn under sex år, men däremot några i ålderskategorin 7-12 år (Figur 3).

Figur 3 Ålder på de barn som avvikit under åren 2010-2015. Källa: Migrationsverket

Migrationsverkets statistik från 2015

Med tanke på den omfattande ökningen av antalet inkomna asylsökningar från ensamkommande barn som skett under 2015 – andelen inkomna ensamkommande har femfaldigats sedan 2014 och uppgick vid slutet av 2015 till 35369 personer – finns det anledning att titta närmare på statistiken från det senaste året. Under 2015 hade totalt 35369 ensamkommande barn sökt asyl i Sverige. Under samma period hade 422 barn avvikit, 39 flickor och 383 pojkar. Av de avvikna barnen var 290 (69 procent) i åldern 16-17 år, medan 97 barn (23 procent) var i åldrarna 13-15 år. Sammanlagt har 12 barn i åldrarna 0-6 år och 23 barn i åldrarna 7-12 år försvunnit. Noterbart är att könsfördelningen är jämnare bland de yngre åldrarna.

Under 2015 har den största andelen avvikna barn sett till nationalitet varit afghanska (121 barn/29 procent), marockanska (120 barn/28 procent av alla avvikna), algeriska (44 barn/10 procent), och somaliska (32 barn/8 procent). De fyra vanligaste ursprungsländerna för ensamkommande barn under samma tidsperiod är Afghanistan, Syrien, Somalia och Eritrea. Statistiken visar att marockanska och algeriska pojkar är klart överrepresenterade bland de barn som avviker sett till antalet inkomna ansökningar från respektive land, med över 31 respektive 44 procent avvikna³⁴, då den totala andelen avvikna av samtliga ensamkommande asylsökande enligt Migrationsverkets statistik under 2015 är 1 procent. Sammantaget verkar inga trender ha skett under 2015, utan samma mönster som de som identifierats bland de avvikna sedan 2010 kan skönjas.

³⁴ Siffrorna för medborgarskap och kön för de ensamkommande barn som avvikit är från 15 november 2015.

4.1.2 Uppgifter rörande försvunna barn i Stockholms län

Migrationsverkets statistik ger endast en bild över hur det ser ut nationellt, någon regional statistik över antalet avvikna finns inte att tillgå från myndigheten. Det finns heller ingen aktör inom Stockholms län som kan tillhandahålla samlad statistik om barn som försvunnit inom länet. På basen av de intervjuer vi genomfört kan vi konstatera att kommunernas socialförvaltningar inte för enhetlig statistik över fall av försvinnanden. Även om försvinnanden journalförs sammanställs de enstaka fallen inte inom respektive organisation. Det samma gäller på enskilda boenden som vi varit i kontakt med. Vi har således inte kunnat sammanställa någon enhetlig statistik som skulle kunna bidra till att se om det finns särskilda mönster hos de barn som försvunnit inom Stockholms län. Samma slutsatser kring brister i uppgifter om försvunna barn konstateras i en artikel från DN, som syftade till att kartlägga hur många barn som försvunnit inom Stockholms län sedan 2010.³⁵

Däremot tillhandahåller Migrationsverket statistik över antalet ensamkommande barn som anvisats till Stockholms län inom ramen för Migrationsverkets mottagningssystem. Den 1 november 2015 var 3645 ensamkommande barn inom mottagningssystemet bosatta i Stockholms län. Det är rimligt att anta att den nationella statistiken ger en tämligen representativ bild av hur det ser ut även i Stockholms län, vad gäller de ensamkommande barnens ursprung och ålder.

4.2 ÖVRIGA KARTLÄGGNINGAR

Under de senaste åren har även en del kartläggningar av ad hoc-karaktär genomförts över målgruppen ensamkommande, vilka bidrar till att belysa bilden av målgruppen.

Stockholms stads ungdomsjour har genomfört kartläggningar av ensamkommande barn under 2012 respektive 2013.³⁶ Dessa kartläggningar omfattar dock inte specifikt avvikna barn och unga, utan samtliga ensamkommande som Ungdomsjouren stöter på i sitt uppsökande arbete under dagar, kvällar, nätter och helger i Stockholms riskmiljöer. Kartläggningen från 2013 genomfördes under två veckor i slutet på året och omfattade 78 ungdomar, varav samtliga pojkar/unga män. Dessa befann sig i åldersspannet 14-24 år, med en medelålder på 17,6 år. I denna grupp var 46 individer (nästan 60 %), från Afghanistan, varav majoriteten hade permanent uppehållstillstånd. Den näst vanligaste nationaliteten var marockaner (14 personer) och resten från Egypten (6), Irak (6), Algeriet (2) och Pakistan (2). Därtill omfattade kartläggningen två personer som inte har uppgett nationalitet. Bortsett från de afghanska pojkarna var de allra flesta inne i asylprocessen. Ungdomsjouren kartlade även ungdomarnas hemvist, och en tydlig majoritet, 52 personer, var hemmahörande i Stockholms län. En stor grupp ville dock inte uppge var i Sverige de bodde. Kartläggningen ger inte fullständiga uppgifter om vilken typ av boende ungdomarna har; 22 av barnen bodde på stadens boenden, hos en privat vårdgivare, samt i jour- eller familjehem. Lika många uppgav att de bodde i eget boende eller med släktingar. Den övergripande bilden visar inte att någon särskild typ av boende skulle vara överrepresenterat. Vad som framkommer tydligt av denna kartläggning är dock att social problema-

³⁵ ”Så många barn har försvunnit i Stockholm”, DN 2015-03-18, <http://www.dn.se/sthlm/sa-manga-barn-har-forsvunnit-i-stockholm/>

³⁶ Stockholms stad, socialförvaltningen, Kartläggning ensamkommande ungdomar på Sergels torg, 2013-10-23.

tik är vanligt förekommande i gruppen, inkluderande missbruk, kriminalitet och psykisk ohälsa – ofta i kombination. Socialtjänsten konstaterar att Sergels torg fungerar som en mötesplats för ensamkommande ungdomar. Att träffa landsmän fungerar som en trygghet för dessa, som i övrigt har ett mycket begränsat socialt nätverk. Samtidigt konstaterar Socialtjänsten att den riskmiljö som Sergels torg utgör, i kombination med den sociala och/eller psykiatriska problematik många av ungdomarna bär med sig när de anländer till Sverige, kan vara skadlig. Bland annat är risken för att bli upptagen i missbrukskretsar stor.

Även Polisen har sammanställt beskrivningar av målgruppen ensamkommande barn som de kommer i kontakt med i Stockholm.³⁷ Framförallt rör det sig om vissa grupper av ensamkommande ungdomar som rör sig i Stockholms riskmiljöer kring Sergels torg. Polisen kan grovt sett dela in de ungdomar de kommer i kontakt med i två grupper. Den ena består av ensamkommande från Afghanistan och Syrien som i huvudsak sökt/beviljats asyl i Sverige och därmed håller på att skapa sig ett liv i Sverige. Den andra gruppen utgörs av ensamkommande från Marocko, Algeriet och Tunisien. Dessa har ringa förhoppningar om att beviljas uppehållstillstånd och drar sig därför undan myndigheter och vuxenkontakt. Många har levt på gatan i flera andra länder innan de kommit till Sverige och har ett stort kontaktnät. Många av dessa barn blir involverade i kriminalitet. Polisen konstaterar att Sergels torg är en knypunkt där många ensamkommande som avvikit från ett boende dyker upp – genom det kontaktnät som finns där kan ungdomarna finna en plats att sova på.

I takt med att antalet ensamkommande barn som kommit till Sverige ökat på senare år, har också allt fler i målgruppen placerats på Statens institutionsstyrelses, SiS, ungdomshem. SiS är ansvarig för tvångsvård av ungdomar med missbruk och andra psykosociala problem. Till följd av att antalet ensamkommande på SiS institutioner ökat, har SiS låtit göra en kartläggning av målgruppen ensamkommande, som även innefattade intervjuer med föreståndare. Kartläggningen omfattade 34 barn som skrevs in på SiS-institution i början av 2014. Av dessa var 33 pojkar, och Afghanistan, Algeriet och Marocko utgjorde de största grupperna när det gäller nationalitet. Bland gruppen hade cirka en tredjedel uppehållstillstånd i Sverige medan en tredjedel var inne i asylprocessen, och några hade avvisningsbesked. Ett par drog även tillbaka sin asylansökan under tiden på SiS. Placeringsorsakerna för dessa barn var i hälften av fallen narkotikamissbruk, medan konflikter/våld på HVB-hem var den näst vanligast förekommande orsaken, följt av psykiska problem, upprepade rymningar och stöld eller snatteri. Sammantaget beskrivs gruppen SiS-placerade ensamkommande barn som heterogen. Flera brister kring SiS-placeringarna framförs också; bl.a. att det ursprungliga uppdraget från socialtjänsten är mer otydligt än när det gäller andra SiS-placerade ungdomar. Grunden till placering ifrågasätts i vissa fall av föreståndarna; det finns oklarheter kring varför ungdomen ska placeras och vad institutionen ska arbeta med. Kartläggningen visar även på att institutionen i vissa fall där barnet haft ett avvisnings- eller utvisningsbeslut upplever ett outtalat uppdrag att enbart hålla ungdomen inlåst tills beslutet verkställs. Enligt våra intervjuer händer det även att ensamkommande barn rymmer från SiS-boenden, och att ärendet sedan avskrivs från socialtjänsten.

³⁷ Frödén, C. Och Lins, M. Problematik kring ensamkommande flyktingbarn i Stockholm City, 2014-05-23.

Som nämnt under kapitel 2.2.1 har Länsstyrelsen i Skåne genom en enkät till länets kommuner låtit kartlägga barn som avviker inom länet under 2012 och 2013.³⁸ På basen av svaren från de 30 kommuner som besvarade enkäten konstateras att bilden av vilka barn som avviker i stort följer den bild som dels Migrationsverkets statistik, dels ovannämnda kartläggningar ger. Såväl 2012 som 2013 var det endast en flicka som avvek i länet, resten var pojkar. Majoriteten av barnen som avvek kom från Marocko, följt av barn från Afghanistan och Algeriet. Åldersmässigt var majoriteten mellan 16-17 år, ca en tredjedel 14-15 år, och några få 13 år eller yngre respektive 17 år och äldre.

4.3 IDENTIFIERADE MÖNSTER KRING ENSAMKOMMANDE BARN SOM FÖRSVINNAR

För att komplettera den bild av ensamkommande barn som avviker som den befintliga statistiken ger, har vi frågat intervjurespondenterna om de kunnat se några mönster kring de barn som försvinner. Specifikt har vi efterfrågat mönster gällande nationalitet, kön, ålder och när i en eventuell asylprocess avvikningar skett, men även andra eventuella likheter kring situationer när barn försvunnit. Det bör påpekas att det genom denna typ av kartläggning snarast går att identifiera mönster som genereras av större grupper, medan mindre påtagliga mönster inte går att identifiera. Naturligt är därmed att dessa mönster identifieras kring de kategorier av nationalitet, kön och ålder som överlag är vanligast förekommande bland de ensamkommande som befinner sig i Sverige. Trots att vi här målar upp vissa typfall av försvinnanden som kunnat identifieras, bör det påpekas att varje fall är unikt. I realiteten är de enskilda fallen ofta mer komplexa än vad nedan beskrivna mönster gör gällande.

I enlighet med statistiken från Migrationsverket visar vår intervjudata på att den stora majoriteten av ungdomar som försvinner är pojkar. I de fall flickor har försvunnit har dessa beskrivits som enstaka fall, som varken av respondenterna, eller med hjälp av den samlade bild vår kartläggning gett, har kunnat kopplas samman med något mönster, varken vad gäller nationalitet eller i vilket skede av asylprocessen de försvunnit.

Våra intervjuer pekar också på att vissa mönster är kopplade till under vilket skede i asylprocessen ett barn försvinner. Nedan redogör vi för mönster som är kopplade till försvinnanden i ankomstfasen – i praktiken försvinnanden från transitboenden – respektive försvinnanden som sker efter en kommunanvisning, dvs. från asylboenden. Baserat på våra intervjuer händer det även att barn har försvunnit från PUT-boenden. Detta verkar dock vara mycket ovanligt och vi kan därmed inte redogöra för något mönster kring ensamkommande som försvinner efter beviljat uppehållstillstånd. Enligt Polisens uppgifter förekommer dock även ensamkommande ungdomar med beviljade uppehållstillstånd i Stockholms riskmiljöer.

³⁸ Länsstyrelsen i Skåne län (2014) Barn som avviker. Kartläggning i Skåne 2013-2013.

4.3.1 Försvinnanden i ankomstskeket

Baserat på våra intervjuer verkar de barn som avviker från transitboenden i Stockholms län i huvudsak komma från nordafrikanska länder, framförallt Marocko och Algeriet, men i viss mån även från Irak. De flesta är i åldrarna 14-17 år. Av uppgifter om avvikna från ett transitboende i Sigtuna kommun framgår att bland de 16 barn som avvikit under 2015 (januari-oktober) var majoriteten från Algeriet (6), följt av Syrien (4) och Marocko (3). Från tidigare år finns ingen uppgift om nationalitet på de avvikna, men år 2014 uppgick de till totalt 18 personer, och år 2013 till 8 personer. Antalet avvikna förefaller således öka, men som påvisats ovan ökar även det totala antalet inkomna asylsökningar i betydligt snabbare takt.

Av intervjuerna framgår att bland de som avvikit från transitboenden har några varit öppna med sina intentioner om att resa vidare till en annan ort eller ett annat land – eller att inte alls söka asyl. I merparten av fallen har personalen dock inte fått indikationer på, eller information om, varför barnen avvikit. Flera respondenter förmedlar även en bild av att vissa barn verkar komma till transit för en eller två nätter, i huvudsak för att få äta och 'vila ut', utan intentioner att 'stanna i systemet'. Detta verkar i första hand vara kopplat till marockanska och algeriska pojkar. Vidare rapporteras att många nordafrikanska barn ofta avviker innan asylutredningen; det finns en aversion mot att åka till Migrationsverket på asylutredning. Överlag har de flesta låg tillit till myndigheter och många av dessa barn verkar väl medvetna om att de inte har någon möjlighet att få uppehållstillstånd i Sverige.

"Ibland väntar de kanske in att se om de får en Stockholmsanvisning, men blir det Kiruna så kanske de drar. Men många väntar inte ens in att de får en anvisning, utan avviker innan. Eller så får de en anvisning i Stockholm och drar ändå. Så jag förstår inte riktigt." (Personal på transitboende)

Noterbart är att försvinnanden i transitskeket ofta inte heller kan kopplas till en kommunanvisning; även om det förekommer att ett barn avviker efter att ha fått en anvisning till en kommun de inte vill åka till så sker försvinnanden såväl före som efter att barnet fått en kommunanvisning. En möjlig orsak som framkommit i intervjuer med socialtjänst som kommer i kontakt med barn i ankomstskeket, är att de barnen av någon anledning inte trivs med akut- eller transitboendet.

4.3.2 Försvinnanden från asylboenden

Av våra intervjuer med socialtjänst och boenden inom Stockholms län, är den övergripande bilden att försvinnanden från asylboenden är ovanliga. I de fall där barn försvunnit från länets asylboenden har det i huvudsak skett i samband med ett beslut om avslag. För barn under 18 år verkställs inte avslagsbeslut ifall det inte finns ett ordnat mottagande i ursprungslandet,³⁹ men när barnen fyller 18 år har de i regel inte längre rätt till socialtjänst och kan dessutom utvisas eller avvisas även utan ett s.k. ordnat mottagande. Följaktligen rapporterar flera av våra respondenter att avvikningar skett i samband med myndighetsdagen.

³⁹ Med ett ordnat mottagande menas att barnet tas emot av en familjemedlem, en utsedd förmyndare eller en mottagningsenhet lämpad för att ta hand om barn (12 kap. 3 a § UtL.).

Ett annat mönster rörande barn som försvinner i anvisningsskedet som identifierats genom våra intervjuer, är barn som avviker på grund av att de inte trivs på det boende eller den boendeort som de blivit anvisade till. Det bör påpekas att detta mönster inte framkommer i våra intervjuer med boenden och socialtjänst inom Stockholms län, men är väl känt hos personer som jobbar på fältet i Stockholms riskmiljöer, inklusive socialjouren i Stockholms stad och Polisen. Flera respondenter som kommer i kontakt med barn i ankomstskedet anger att många barn vill bli placerade i närheten av Stockholm, ofta p.g.a. att de känner personer i staden, eller vet att det finns landsmän i området, vilket är en trygghet för dem.

Det finns även uppgifter på att det förekommer fall av drogmissbruk, eller problem av mer psykosocial natur, som leder till svårigheter med att klara av att bo i ett gruppboende med de regler och rutiner som följer med boendeformen. Sveriges Ensamkommandes Förening rapporterar även om att det finns barn som kommer till Sverige och har stora skulder för resan. De har lånat pengar och lovat att de ska jobba ihop pengar i Sverige, och försvinner för att hitta svartjobb eller andra sätt att betala tillbaka skulden på. Andra är medvetna om att de inte kan få uppehållstillstånd i Sverige, och vill därmed i första hand försöka få ihop så mycket pengar som möjligt för att skicka hem till släktingar i hemlandet.

4.4 HAR DET FUNNITS TECKEN PÅ FÖRSVINNANDEN?

Vi har även försökt kartlägga huruvida våra respondenter, i de fall de själva har upplevt försvinnanden, i efterhand har kunnat urskilja tecken på att ett försvinnande skulle kunna vara förestående. Detta kunde exempelvis vara de risker för försvinnanden som identifierats på KSLs *Checklista med syfte att förebygga försvinnanden* som nämnts ovan (se kapitel 2.1); erfarenheter på vägen till Sverige som kan tänkas ha ett samband med försvinnandet, misstankar om människohandel, avslag på asylansökan eller påtaglig psykisk ohälsa.

I den kartläggningen som år 2012 publicerades av det nationella samordningssekretariatet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål vid Länsstyrelsen i Stockholm (se kap. 2.2.1), konstaterades att nästan en tredjedel av de 166 barn som registrerats som misstänkta offer för människohandel eller människohandelsliknande brott under tiden 2009–2011 var ensamkommande asylsökande barn. På basen av vår intervjustudie har vi inte kunnat se att misstankar om människohandel skulle vara vanligt förekommande i de fall där barn försvunnit. Därmed kan vi inte utesluta att försvinnanden i viss mån har kopplingar till människohandel, sådana misstankar har enligt våra respondenter förekommit i enstaka fall och det hör till sakens natur att människohandel är svårt att upptäcka. Som några respondenter påpekat har de allra flesta ensamkommande däremot varit i kontakt med människosmugglare på vägen till Sverige, en naturlig följd av att irreguljära vägar är den huvudsakliga vägen för att ansöka om asyl i EU.⁴⁰

Som ovan konstaterats verkar försvinnanden kopplade till avslagsbeslut på asylansökan emellertid vara tämligen vanligt förekommande. Som redan rapporterats förekommer det att barnen är öppna

⁴⁰ Noll, Fagerlund, Lieabaut. 2002. Study on the feasibility of processing asylum claims outside the EU against the background of the common European Asylum System and the goal of a common asylum procedure. European Community.

med sina intentioner att avvika, framförallt gäller detta barn i transitskedet som kan berätta om planer på att resa vidare till ett annat land eller ovilja att söka asyl. Detsamma gäller barn på asylboenden som närmar sig 18-årsdagen.

I de fall barnen inte explicit angett att de har för avsikt att avvika, kan vi dock konstatera att det är svårt att se tecken på att ett försvinnande kan komma att ske. Exempelvis vittnar personalen på boenden om att vissa barn som senare avvikit har hållit låg profil och undvikit personal, medan det i andra fall har varit precis tvärtom – att barnen aktivt söker kontakt med personalen på boendet, ställer många frågor kring verksamheten och hur den är upplagd, vilket uppfattats som att barnet kartlagt när eller hur hen ska kunna avvika utan att väcka personalens uppmärksamhet. Flera respondenter anger att deras misstankar om förestående försvinnanden snarast handlar om en magkänsla baserad på en samlad bild, men att denna magkänsla lika ofta visar sig vara felaktig som rättfärdigad.

4.5 SUMMERING OCH SLUTSATSER

För att bilda oss en uppfattning om vad som kännetecknar de ensamkommande barn som försvinner, har vi dels förlitat oss på statistik från Migrationsverket, dels på information om mönster bland målgruppen i den mån sådana uppfattats av våra intervjurespondenter, samt ett antal kartläggningar av mer ad hoc-karaktär.

Migrationsverkets statistik över antalet avvikna asylsökande ensamkommande barn är den enda enhetliga statistik över målgruppen som finns att tillgå. I denna statistik inkluderas emellertid inte de barn som inte ansöker om asyl i Sverige, eller barn som avvikit efter att de beviljats uppehållstillstånd. I intervjuer med respondenter från frivilligorganisationer och andra aktörer som kommer i kontakt även med de ensamkommande som befinner sig utanför asylprocessen förmedlas dock en likartad bild av målgruppen som den bild som går att läsa ur Migrationsverkets statistik.

Den sammantagna bild vi fått av målgruppen ensamkommande barn som försvinner är att det är en tämligen heterogen grupp. De ensamkommande barn som söker asyl i Sverige bör behandlas utifrån sina individuella förutsättningar och behov, och orsakerna till försvinnanden är unika för varje barn. Såväl ur Migrationsverkets statistik som ur våra intervjuer framkommer dock vissa dominerande ”mönster” bland de barn som försvunnit, som är kopplade dels till nationalitet, dels till när i en asylprocess försvinnanden sker. De senaste åren har framförallt barn från Marocko varit överrepresenterade bland de försvunna barnen, följt av barn från Algeriet, Afghanistan, Somalia och Syrien. Tydligt bland dessa grupper är att försvinnanden är kopplade till barnens möjlighet att få uppehållstillstånd i Sverige genom en asylprocess. De barn som kommer från länder därifrån endast ett fåtal beviljas asyl – så som Marocko och Algeriet – försvinner i stor utsträckning redan under transitskedet och är troligen också mindre benägna att överhuvudtaget ansöka om asyl. Även svårigheter att anpassa sig till boendemiljön förefaller vara en tämligen vanlig orsak eller bidragande faktor till att barn avviker, ofta kopplat till psykosociala problem eller missbruk. Även om försvinnanden är vanligare bland vissa nationaliteter, förekommer de bland de allra flesta nationaliteter. I stor utsträckning verkar försvinnanden i huvudsak vara kopplade till avslagsbeslut och/eller att barnet fyller 18 år och därmed riskerar att avvisas eller utvisas. Det är dock viktigt att påpeka att denna typ av kartläggning snarast kan bidra med att beskriva målgruppen med stora penseldrag, det vill säga tydliggöra mönster som genereras av större grupper, medan mindre framträdande mönster, som exempelvis fall med kopp-

lingar till människohandel, riskerar att falla i skymundan. Vidare bör det påpekas att oberoende orsaken till att ett barn avviker och graden av frivillighet i försvinnandet, så finns det en överhängande risk att dessa barn far illa, då de befinner sig i en utsatt situation och lever utanför systemet.⁴¹

5. Rutiner och tillvägagångssätt

Ensamkommande barn kommer i kontakt med en rad olika aktörer och myndigheter i mottagandet och under asylprocessens gång. I detta kapitel beskrivs de rutiner och tillvägagångssätt som finns hos de olika aktörerna vid försvinnanden och då barn påträffas eller återvänder efter försvinnanden. Därefter diskuteras en rad brister i mottagningssystemet som kan medföra en ökad risk för försvinnanden, samt brister i rutinerna vid försvinnanden som kan försvåra utredningen. Slutligen presenteras rekommendationer för framtiden med fokus på samverkan.

5.1 AKTÖRER INOM MOTTAGANDET

Migrationsverket ansvarar för asylprocessen och håller i utredningssamtal tillsammans med barnet, god man och barnets **juridiska ombud**. Då asylprocessen är påbörjad anvisar Migrationsverket barnet till en kommun. Migrationsverket tar sedan beslut om asyl beviljas eller avslås, och kan i avslagsfall organisera återvändandet till hemlandet.

Socialförvaltningen i ankomstkommunen ansvarar för att placera barnet på ett s.k. **transitboende** under tiden tills barnet kan flytta till anvisningskommunen. Socialsekreterare från ankomstkommunen för samtal med barnet under den tiden denne är i kommunen.

Socialförvaltningen i anvisningskommunen ansvarar för att placera barnet på ett lämpligt boende, vanligtvis **familjehem** eller **gruppboende/HVB-hem**. Barnet blir tilldelad en socialsekreterare och en kontaktperson i de fall barnet är placerad på ett gruppboende. Anvisningskommunen ansvarar även för att placera barnet i en **skola**.

En **god man** utses av överförmyndaren/överförmyndarnämnden i den kommun där barnet vistas. Den gode mannen arbetar på frivilligbasis och företräder barnet i både vårdnadshavares och förmyndares ställe. Den gode mannen tar beslut i frågor som rör barnets personliga, ekonomiska och rättsliga angelägenheter.

En rad **frivilligorganisationer** kommer i kontakt med ensamkommande barn genom exempelvis uppsökande verksamhet i riskmiljöer, sociala aktiviteter, läxhjälp, juridisk rådgivning, stöd i myndighetskontakter osv. Exempel på frivilligorganisationer som kommer i kontakt med ensamkommande

⁴¹ Se bl.a. Länsstyrelsen Stockholm, Barn utsatta för människohandel – en nationell kartläggning, 2012 samt Unicef, De osynliga barnen – Rapport om ensamkommande barn och deras boende under asylprocessen, 2010.

barn i Stockholmsområdet är Barnrättsbyrån, Rädda Barnen, Röda Korset, Skyddsvärnet, Stockholms Stadsmission och Sveriges ensamkommande förening.

Polisen kommer i kontakt med ensamkommande barn på Arlanda vid in- och utresa samt när misstanke finns om att denna är utsatt för eller har begått ett brott. Därutöver påträffar Polisen målgruppen även genom uppsökande verksamhet i riskmiljöer. Polisen tar även emot efterlysningar om barn som har försvunnit och ansvarar för utredningen av dessa fall.

5.2 HUR SER DET UT IDAG?

5.2.1 När ett barn försvinner

Försvinnanden kan se väldigt olika ut beroende på i vilken situation barnet är i relation till asylprocessen. Detta påverkar vilken myndighet som ansvarar för barnet och även vilken aktör som vanligtvis upptäcker ett försvinnande. Nedan beskrivs vad som händer vid ett försvinnande i ankomstskedet respektive vid ett försvinnande på asyl- och PUT-boenden, utifrån intervjuer med berörda aktörer samt aktörernas dokument och riktlinjer vid avvikningar. Flödesscheman illustrerar aktörernas tillvägagångssätt i dessa två scenarier.⁴²

Barn i ankomstskedet

I det första skedet, innan det ensamkommande barnet blir anvisad till en kommun, är det ankomstkommunen som ansvarar för placering av barnet. I ankomstkommunen blir barnen placerade antingen på ett särskilt transitboende, eller på enstaka platser på asylboenden för ensamkommande.⁴³ Ankomstskedet varar i normala fall endast ett par dygn. Under den tiden ges barnet möjlighet att inleda sin asylansökan hos Migrationsverket.

Försvinnanden som sker under ankomstskedet upptäcks antingen av personalen på transitboendet, eller i de fall barnet inte ännu hunnit bli placerad på ett boende, av personal på ansvarig enhet inom socialförvaltningen. Den aktör som upptäcker försvinnandet anmäler detta till Polisen. Hur lång tid efter man upptäckt ett försvinnande som polisanmälan görs kan variera. Socialjouren i Stockholms stad uppger att man anmäler försvinnanden 10 timmar efter att det uppmärksammats att barnet har avvikit, medan det transitboende vi talat med uppger att man anmäler efter 24 timmar. Samtidigt har vissa respondenter påpekat att det ibland kan gå flera dagar innan man anmäler, p.g.a. hög arbetsbelastning.

⁴² Då tillvägagångssätt varierar mellan kommuner och boenden, och från fall till fall, ger flödesscheman endast en övergripande bild.

⁴³ Ankomstkommunen är den kommun där barnet först kommer i kontakt med en svensk myndighet, alltså kan samtliga kommuner bli ankomstkommuner. Vanligast är dock att de kommuner där Migrationsverket har mottagningsenheter blir ankomstkommuner. I Stockholms län är dessa Sigtuna kommun och Solna stad. Även Stockholms stad blir ofta ankomstkommun för ensamkommande då många anländer till Centralstationen. Intervjuer har gjorts med aktörer i ankomstskedet i Stockholms stad samt Sigtuna kommun. I Stockholms stad är det sedan årsskiftet 2014/2015 socialjouren som ansvarar för ensamkommande barn i ankomstskedet, ett ansvar som tidigare låg på stadsdelarna.

Transitboenden skickar i regel en kopia på polisanmälan till socialtjänsten, Migrationsverket i Norrköping och Överförmyndarnämnden. I de fall en bild finns av den avvikna ungdomen skickas den även med i efterlysningen. I Sigtuna kommun har man på transitboendet nyligen börjat fotografera alla boenden för detta syfte. Har den avvikna ungdomen redan fått en kommunanvisning, informeras även socialtjänsten vid den kommunen. Det framkommer dock att det finns en viss otydlighet kring vad som ska skrivas i efterlysningen hos Polisen när det gäller barn och unga som avviker innan de blir anvisade till en kommun. En anställd vid ett transitboende förklarar att hen inte vet vad hen ska ange att barnet har för tillhörighet när en efterlysning görs, eftersom de skrivs ut från boendet i samband med försvinnandet, men de har ännu inte fått någon anvisning och hör därför inte hemma i någon kommun.

Hur Polisen agerar vid försvinnanden varierar och kan bland annat bero på bakgrunden till försvinnandet, samt vilken information man får från socialtjänsten eller boendet. Anmälan kommer först in till den polisavdelning där försvinnandet har skett. Det lokala stationsbefälet ska då kontakta föreståndaren på boendet för att reda ut ifall det kan finnas misstanke om att barnet utsatts för brott, eller kan antas skada sig själv. Om det finns misstankar om att brott ligger bakom försvinnandet, t.ex. om det finns indikationer på människohandel, så öppnas en utredning och Polisen arbetar tillsammans med boendet och socialtjänsten för att ta fram information om vad som har hänt. I samtliga fall görs en nationell efterlysning, vilket innebär att information om det avvikna barnet läggs upp i Polisens interna databas.

Ifall det finns information om att barnet som försvunnit har planer på att resa vidare till ett annat land, görs vanligtvis ingen vidare polisutredning. I vissa av dessa fall däremot, försöker socialtjänsten, i mån av tid och resurser, få kontakt med någon i det land som barnet planerat resa till, för att se att det finns någon som tar emot.

Om det inte finns några kända planer på att barnet haft som avsikt att resa vidare till ett annat land, tar socialtjänsten i vissa fall beslut om ett så kallad *omedelbart omhändertagande* enligt LVU (lag med särskilda bestämmelser om vård av unga) och begär att Polisen gör en handräckning. Detta innebär att Polisen, om de påträffar barnet, ska återföra denna till socialjouren eller till ett annat boende. Dock har två domar i Kammarrätten (7730-15 och 7732-15) avslagit socialnämnden i Stockholms beslut att omedelbart omhänderta två ensamkommande pojkar som avvikit från sina HVB-hem. Kammarrätten menar att för att omhänderta en person enligt LVU måste det bevisas att denne utsätter sin hälsa eller utveckling för risk genom missbruk, kriminalitet eller annat socialt nedbrytande beteende. Att pojkarna vistas på okänd ort i Sverige, utan vårdnadshavare eller socialt nätverk, i en s.k. ”vagabonderande” tillvaro, ansågs inte tillräckligt för att de skulle behöva beredas vård enligt LVU. Domarna innebär med andra ord att tvångsomhändertagande av ensamkommande barn bara är möjligt ifall det finns en bevisad risk för missbruk eller kriminalitet.

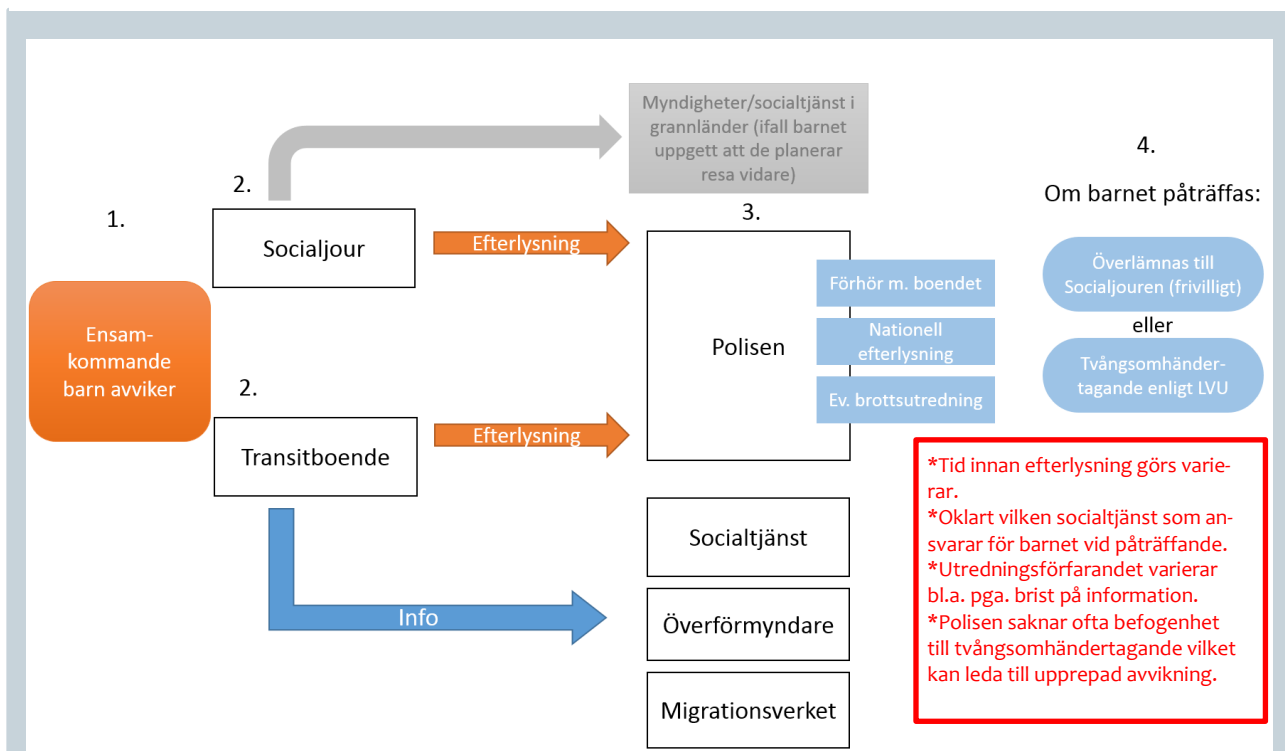
I det fall det inte föreligger misstanke om brott, och ingen annan information om det saknade barnet inkommer till Polisen, läggs ärendet ner. Efterlysningen ligger normalt kvar i 1-2 år, och avlyses sedan med kommentaren att personen sannolikt lämnat Sverige. Flera respondenter har riktat kritik mot att Polisen inte agerar tillräckligt kraftfullt för att utreda efterlysningar av ensamkommande barn, jämfört med hur efterlysningar av barn med svenska personnummer hanteras:

”Vi vet inte vad som händer sen när en ungdom har avvikit – gör Polisen något? Försöker man lokalisera ungdomen på något sätt? Jag vet inte vad som görs men när ungdomen väl avvikit så verkar det inte vara någon som bryr sig.” (Personal på asylboende).

”Polisen ska bedriva efterlysning, men det gör de inte. Det kommer aldrig igång förutom om de [barnen] har begått något brott.” (God man).

Poliser som intervjuats menar själva att svårigheten med att få information om det avvikna barnet försvårar utredningsarbetet. Barn med en familj och ett socialt nätverk i Sverige är på så sätt lättare att hitta. Dessutom menar poliser att de inte har tillräckliga befogenheter för att omhänderta barn som har avvikit då de påträffas, om det inte finns ett LVU-beslut.

Figur 4 Flödesschema avvikningar ankomstskedet

Flödesschema över processen då ensamkommande barn avviker i ankomstskedet. 1. Ett ensamkommande barn avviker. 2. Socialjouren eller transitboendet upptäcker avvikningen och skickar, oftast inom 24 timmar, in en begäran om personefterlysning till Polisen. Socialtjänsten, Överförmyndare och Migrationsverket får information om avvikningen. Ifall barnet har uppgett att de planerar resa vidare till annat land, kan socialtjänsten ta kontakt med myndigheter i detta land. 3. Polisens rutin är att göra ett telefonförhör med boendepersonalen, och gör en nationell efterlysning och eventuellt en brottsutredning om misstanke finns. 4. Om barnet påträffas av Polisen, kan denne antingen överlämna barnet till socialjouren (då det oftast är i Stockholm barn påträffas) eller tvångsomhänderta barnet ifall ett LVU-beslut finns.

Barn på asyl- och PUT-boenden

Ett par dygn efter att asylprocessen har startats får barnet vanligtvis en kommunanvisning, även om väntetiden till följd av det stora antalet inkomna ärenden varit något längre under hösten 2015. Migrationsverket ansvarar för anvisningen som sker genom en fastställd modell, förutom i de fall då barnet har särskilda kopplingar till någon kommun såsom släktingar som bor i kommunen.⁴⁴ Efter att ett ensamkommande barn blivit beviljad permanent uppehållstillstånd (PUT), har denne rätt till en plats på ett så kallat PUT-boende fram tills 18-årsdagen. Därefter erbjuder kommunerna så kallade träningslägenheter fram tills att ungdomen fyller 21 år.

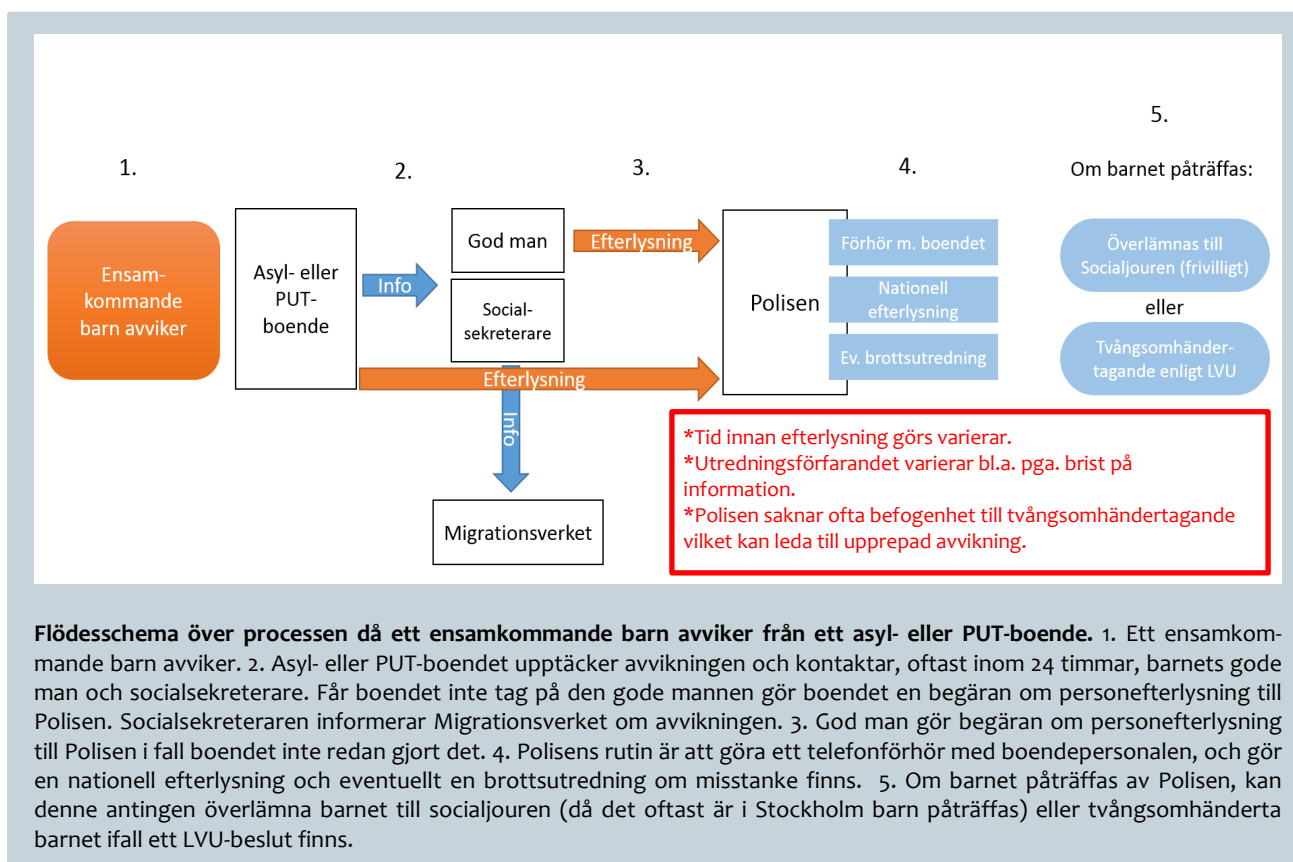
Det är oftast personalen på det boende i kommunen där ungdomen är anvisad som först upptäcker ett försvinnande, eftersom det är de som har tätast kontakt med ungdomen. Hos flera av de asylboenden vi pratat med kontaktar man i första hand barnets gode man vid ett försvinnande (efter 24 timmar). Enligt Socialstyrelsens riktlinjer är det den gode mannens ansvar att göra en efterlysning hos Polisen.⁴⁵ I vissa fall är det ändå personalen på boendet som gör efterlysningen, exempelvis i fall då man inte får tag i den gode mannen.

Polisens agerande i fall barn försvinner från asyl- eller PUT-boenden, är densamma som beskrivits inom ankomstskedet, se ovan. Skillnaden är framförallt att man med barn som blivit kommunplacerade har mer information, då boendepersonal, socialsekreterare och gode man ofta hunnit etablera en relation med barnet.

⁴⁴ Det finns olika boendeformer för ensamkommande barn i anvisningskommunen. Yngre barn eller barn som har särskilda behov blir i mån av plats placerade i familjehem. Äldre barn blir oftast placerade på gruppboenden, antingen i kommunens egen regi eller i privat regi upphandlade av kommunen. Dessa kan antingen ligga inom kommunens gränser eller i en närliggande kommun. I denna kartläggning har personal på gruppboenden intervjuats, varför rutiner vid försvinnanden från familjehem inte är inkluderade.

⁴⁵ Socialstyrelsen, Socialtjänstens arbete med ensamkommande – en vägledning, 2013.

Figur 5 Flödesschema avvikningar asyl- och PUT-boende

5.2.2 När ett barn återfinns

Vad som händer när ett barn som försvunnit återfinns, eller påträffas, beror delvis på om socialtjänsten i den kommun där barnet varit placerad (antingen ankomstkommunen eller anvisningskommunen) hunnit avskriva ärendet eller inte. Det finns inga fasta tidsramar för när ett ärende ska avskrivas från kommunens socialtjänst vid ett försvinnande. Enligt Socialstyrelsens riktlinjer bör socialtjänsten göra en individuell bedömning i det enskilda fallet om hur länge man ska avvakta med att avsluta ärendet. Denna bedömning bör göras i samråd med god man eller särskilt förordnad vårdnadshavare, boendet och andra berörda samarbetspartners.⁴⁶ Intervjuerna visar tydligt att rutinerna varierar mellan kommuner. Enligt de aktörer vi har talat med, förekommer det att man avskriver ärenden efter allt från två veckor till sex månader efter att ett barn försvunnit.

Enligt Socialstyrelsens vägledning är det anvisningskommunen som har ansvar för barnet ifall det återvänder innan ärendet har hunnit avslutas hos socialtjänsten. Om däremot ärendet har avslutats hos anvisningskommunen när barnet återfinns, gör Migrationsverket en ny anvisning. I praktiken

⁴⁶ Ibid.

innebär detta att barnet kan hamna i en annan kommun,⁴⁷ men ofta anvisar Migrationsverket barnet till samma kommun som denna avvikit från, eftersom det finns en anknytning dit. Om Migrationsverket däremot gör bedömningen att barnet varit utomlands under en längre period är sannolikheten större att barnet blir anvisad till en ny kommun.

De aktörer i mottagandet vi har pratat med berättar att det i många fall av försvinnanden inte har funnits en avsikt att försvinna och att man återvänder efter någon dag. Det kan handla om att man sovit över hos en kompis och glömt att berätta detta för personalen. I sådana fall har ärendet inte hunnit avslutas och boendet har behållit platsen. Rutinen är då att boendepersonalen eller den gode mannen häver efterlysningen direkt. Det varierar mellan boenden vilka ytterligare åtgärder som tas i dessa fall, men vanligt är att man för ett samtal med ungdomen kring vilka regler som finns på boendet och påpekar vikten av god kommunikation med personalen.

Det händer även att barn som varit avvikna en längre tid återfinns. Vanligast är att Polisen eller uppsökande socialtjänst återfinner barnet, men det händer även i enstaka fall att barnet självmant återvänder till boendet. I de fall Polisen eller uppsökande socialtjänst påträffar barn som avvikit påbörjas en process för att utreda varifrån barnet har avvikit, och vem som har ansvar för barnet. Denna process beskrivs som rörig av flera respondenter som är inblandade i utredningen:

”I vissa fall får man ringa 112 för att komma i kontakt med socialjouren i en del kommuner. Kanske är man placerad i Vingåker men därifrån är avskriven, och det är ingen kommun som vill ta ansvar för den unge. Det är en jätteröra. Det kan ta timmar att utreda vem som har ansvaret. Sen är det svårt för Polisen att ordna med en transport mitt i natten, det finns inte resurser för att köra den unge från Stockholm till Boden en lördagsnatt. Då blir det övernattnings på socialjouren, men problemet är att de inte har några tvångsmedel så de [barnen] lämnar fem minuter efter att Polisen åkt därifrån.” (Polis som arbetar uppsökande).

”Det är komplicerat att nattetid ta reda på vem som tillhör var. Kanske behöver vi ringa till Arjeplog mitt i natten, kanske finns det inte en socialjour där som man har i storstäderna... det är en av de största utmaningarna att fastställa vem det är som är ansvarig för ungdomen.” (Socialsekreterare som arbetar uppsökande).

När det är klarlagt vilken kommun som har ansvar för barnet kan Polisen i de fall det finns en handräckningsbegäran (LVU) återbörda barnet till boendet. Där ett sådant beslut saknas, uppmanas barnet att söka sig till socialjouren men då detta bygger på frivillighet finns det en risk för att barnet avviker igen. Detsamma gäller de barn som ännu inte fått en kommunanvisning.

I de fall då barnet återvänder till kommunen ser bemötandet olika ut, och det verkar i regel inte finnas några fastställda rutiner för hur man hanterar detta varken på socialtjänsten eller på boendena.

En socialsekreterare beskriver vad som händer när barn som avvikit återvänder:

⁴⁷ Ibid.

”Vi talar om konsekvenserna kring beteendet. Vi pratar även med Polisen, och ofta har de psykologkontakt. Det jobbigaste är avslagsärenden, de kan komma och gå men vi har förståelse för dem.”

En medarbetare på ett asylboende beskriver följande rutin vid återvändande:

”Vi ringer god man och socialtjänst, och häver efterlysningen. Det tar ofta lång tid för dem [barnen] att förstå att reglerna är viktiga, att anpassa sig till alla regler här.”

5.3 BRISTER I SYSTEMET

I detta avsnitt beskrivs brister i mottagandet av ensamkommande barn, som skulle kunna medföra en ökad risk för försvinnanden. Därutöver identifieras en rad flaskhalsar i de existerande rutinerna vid försvinnanden, som kan försvåra utredningen eller leda till en ökad risk att försvunna barn inte återvänder eller återfinns.

5.3.1 Brister i mottagandet

Brist på anpassade boendeformer

Ett flertal aktörer inom mottagandet beskriver att de boendeformer som finns tillgängliga för ensamkommande barn inte alltid är ändamålsenliga för de barn som kommer. För barn som under många år har levt ett självständigt liv, och i vissa fall har drogmissbruk, kan gruppboenden med fasta regler och rutiner och där personalen kanske saknar kompetens för att bemöta just den problematiken, leda till avvikningar. En god man beskriver problematiken med bemötandet av denna målgrupp på boendena:

”Enligt barnkonventionen och svensk lag är de omyndiga men själva uppfattar de sig som unga vuxna. Där kan det bli konflikter, man bemöter dem på ett felaktigt och okunnigt sätt.”

Konflikter som uppstår på boenden mellan barn och personal kring exempelvis regler, kan leda till en ökad risk för försvinnanden. En frivilligorganisation beskriver problemet:

”Jag känner till ungdomar som kommit till Sverige ... när de söker asyl klarar de inte av att bo i ett gruppboende som har sina regler och rutiner, så de försvinner därifrån också.”

I februari 2014 kom regeringens utredning med ett förslag om en ny placeringsform som bland annat skulle rikta sig till ensamkommande barn från 16 år. Dessa stödboenden presenterades som ”en mindre ingripande placeringsform” än dagens HVB, som kan tänkas fungera som utslussning till ett helt självständigt boende. Denna boendeform, som planeras införas under 2016, kan dock inte sägas

lösa problemet beskrivet ovan, då den främst riktar sig till barn och unga med permanent uppehållstillstånd.⁴⁸

Även i de fall då ett barn har blivit tvångsomhändertaget enligt LVU, då det ofta handlar om en risk för att utsättas för kriminalitet eller drogmissbruk, saknas lämpliga boendeformer. Medan utredningen pågår är rutinen att placera barnet hos Statens institutionsstyrelses (SiS) låsta boenden. Både bristen på låsta platser hos SiS, men även bristen på en bättre anpassad boendeform, beskrivs av en polis som ett problem som riskerar leda till fler försvinnanden:

”Vi har efterlyst anpassat boende för de här riskgrupperna. Det som finns är antingen helt öppna gruppboenden eller helt stängda SiS-platser. Vi efterfrågar något mellanting, där man kan utreda och hinna stanna upp, så att man inte bara ramlar mellan stolarna och försvinner.”

Det saknas med andra ord både fler alternativa boendeformer, men även anpassad kompetens hos personalen. Detta pekar även Akademikerförbundet SSR:s rapport på, som bygger på en enkät till cirka 3000 personer som arbetar inom mottagandet av ensamkommande barn⁴⁹. Under hösten 2015 har det varit särskilt svårt att både erbjuda anpassade boendeformer, och att hitta personal med rätt kompetens med tanke på den överbelastning och personalbrist som varit rådande. Detta har lett till att man varit tvungen att placera barn på de boenden som funnits tillgängliga, även om en annan boendeform hade passat barnet bättre. Dock ska det noteras att även tidigare år har Socialstyrelsen riktat kritik mot HVB-hem för ensamkommande barn.⁵⁰

Otillräcklig utbildning och handledning för gode män

Den gode mannen har en central roll i mottagandet av ensamkommande barn, som ansvarig för att ta beslut kring barnets ekonomiska, privata och rättsliga angelägenheter. En utbredd uppfattning inom socialtjänsten och andra aktörer inom mottagandet är att det nuvarande systemet, där det är ett frivilligt uppdrag, inte är ändamålsenligt för de ensamkommande barnen.

”Hela konceptet med gode män är fel. De flesta socialtjänster tycker att uppdraget borde professionaliseras eller att socialsekreterare kan företräda barnet. I många fall blir det ens egna drivkrafter som får styra istället för vad som är bäst för barnet.” (Enhetschef, socialtjänsten).

Därutöver saknas tillräcklig utbildning och handledning för de gode männen. En webbutbildning har tagits fram för gode män till ensamkommande barn, men en respondent uppger att man kan bli godkänd utan att ha tillräckliga kunskaper. Dessutom tar arrangörer av utbildningen i vissa kommuner en avgift för deltagande, vilket skulle kunna leda till att färre gode män går utbildningen, särskilt som det är ett frivilligt uppdrag.

⁴⁸ SOU 2014:3, Boendeformer utanför det egna hemmet – placeringsformer för barn och unga.

⁴⁹ Akademikerförbundet SSR, Öppna systemen! När 3000 proffs får säga sitt om migration, 2015.

⁵⁰ Socialstyrelsen, Lägre kvalitet på boenden för ensamkommande barn, 2012-04-27, <http://www.socialstyrelsen.se/nyheter/2012april/lagrekvalitetpaboendenforensamkommandeflyktigbarn>.

Det är överförmyndarnämnden för respektive kommun som ansvarar för att utse gode män, och det finns även kritik mot den begränsade möjligheter för Överförmyndaren att utöva tillsyn, samt mot avsaknaden av kontroll av de gode män som rekryteras:

”Det finns stora brister i möjligheten att följa upp hur gode män sköter sitt arbete ... Överförmyndarna samkör inte register med andra överförmyndare vilket gör att det är vissa oseriösa personer som tillåts vara gode män. Det kan vara så att man tar 30-40 uppdrag bara för att tjäna pengar.” (God man).

Otydlig information och bristande barnperspektiv

Ensamkommande barn kommer i kontakt med en rad olika myndighetsrepresentanter under den första tiden i Sverige, och tar emot stora mängder information bland annat om hur asylprocessen fungerar. Barnen får ofta upprepa samma information vid flera tillfällen under den första tiden, då intervjuerna hos Migrationsverket och socialtjänsten i stort sett behandlar samma frågor. Enligt en del respondenter kan bristande eller felaktig information om asylprocessen leda till förvirring hos barnen. Även den överbelastning som för närvarande råder inom mottagandet riskerar leda till att barnperspektivet åsidosätts:

”Det finns ingen handläggare som idag kan säga att man placerar helt utifrån ett barnperspektiv. De brister som finns handlar om att det finns en överbelastning just nu.” (Socialsekreterare).

Vidare riktas även kritik mot vissa aktörers bemötande av barnen i mottagningen, som kan tyda på ett bristande barnperspektiv:

”På Migrationsverket ställer de väldigt skeptiska frågor, man tvekar på vad ungdomarna berättar och ifrågasätter ålder och ursprung i det första mötet... Personalen på boendet menar att ungdomarna inte är tacksamma och säger att de inte vet hur de ska hantera dem. Det krävs att boendepersonalen ska vara medmänsklig, det är en utsatt grupp som mår psykiskt dåligt. Det är viktigt att de [boendepersonalen] har förståelse för situationen och vad de har varit med om.” (Företrädare för frivilligorganisation)

Bristande förberedelse inför och hantering vid avslagsbesked

Ungefär 15 procent av alla ensamkommande barn som söker asyl i Sverige får avslag på sin ansökan. Som beskrivits ovan är en stor del av de barn som försvinner de som fått avslag, och riskerar utvisning efter att de fyllt 18 år. Flera respondenter beskriver en situation där ensamkommande barn som får avslag går från att bli omhändertagna av samhället, till att bli helt utestängda dagen de fyller 18 år. I samband med 18-årsdagen försvinner kravet på ett ordnat mottagande, vilket innebär att Migrationsverket kan påbörja återvändandeprocessen. Därutöver upphör gode mannens uppdrag, socialtjänstens ansvar, och rätten till hälso- och sjukvård förutom akut vård.⁵¹ Att barn med avslagsbesked

⁵¹ Strömsunds kommun (2014). Mellan avslag och utvisning – rapport om situationen för ensamkommande barn med avslag.

inte på ett ändamålsenligt sätt förbereds för detta, och heller inte erbjuds tillräckliga alternativ, kan öka risken för försvinnanden:

”Det finns i praktiken ingen långsiktig planering [för de som får avslag]. De blir bara hänvisade till en förläggning och får en tågbiljett. Bristen på förberedelser inför 18-årsdagen och långsiktig planering i kombination med en reell fruktan för sitt liv vid ett eventuellt återvändande – det tänker jag skapar försvinnanden.” (Frivilligorganisation).

En del av de asylboenden som ingått i kartläggningen uppger att man inte har några särskilda rutiner för att bemöta barn som fått avslagsbesked förrän veckan innan de fyller 18 år och måste lämna boendet:

”Om vi vet att en ungdom fått avslag men har två år kvar till 18-årsdagen kan vi inte jobba på ett annat sätt med den ungdomen. Man måste vara försiktig med vad man säger till ungdomen, det är väldigt känsligt. Att ha rutiner kring hur man ska behandla barn vid avslag är väldigt känsligt. Då blir det att vi särbehandlar.” (Personal vid asylboende).

5.3.2 Flaskhalsar i rutiner vid försvinnande

Avskrivning av ärenden

Något som försvårar utredningen då barn som avvikit från sitt boende påträffas, är att kommuner ofta avskriver ärenden direkt eller strax efter att barnet har avvikit. När socialtjänsten eller Polisen sedan påträffar barnet kan det ta väldigt lång tid att reda ut var barnet ”hör hemma”, och ibland får socialjouren lägga ner tid på att övertala kommunen som barnet avvikit ifrån att öppna ärendet igen. Den utdragna utredningen leder till att barnen som påträffas får vänta, ibland flera timmar, och riskerar att avvika igen under väntetiden.

En mer generell brist i systemet visar sig när barn försvinner från transitboenden, dvs. innan de blivit anvisade till en kommun. I de fallen avskriver ankomstkommunen ofta ärendet direkt efter att barnet har avvikit, och i och med att de inte blivit anvisade än, vet Polisen inte var de ska hänvisa barnet om det påträffas.

Informationsdelning och samverkan

Att samverka och dela information myndigheter emellan är en förutsättning för att kunna utreda försvunna barn skyndsamt. I vissa avseenden brister samverkan kring barn som har avvikit.

Ett problem är att efterlysningar av avvikna barn riskerar att inte delas på ett skyndsamt sätt. Eftersom begäran om efterlysning inkommer till den lokala polisavdelningen där barnet avvikit, händer det att informationen stannar där. Enligt en polis som intervjuats finns det en risk för att ”ärenden blir liggande och väntar på hög”.

Trots att riktlinjer kring sekretess finns, verkar ett generellt problem vara att det saknas en medvetenhet om vilken information som får delas mellan socialtjänsten, Migrationsverket och Polisen. In-

formation som delas av vissa handläggare uppfattas som sekretessbelagd av andra handläggare och delas därför inte.

Ett specifikt problem är att säker e-postkorrespondens mellan myndigheterna saknas. Istället används fax för att dela information, vilket leder till en risk för att informationen blir liggande och inte uppmärksammas skyndsamt. När foton på avvikna barn faxas försämras kvaliteten på bilden avsevärt vilket försvårar utredningsarbetet:

”Med en svartvit bild som faxats går det inte att se vem det är man letar efter. Migrationsverket har en bild men vi får bara skräp.” (Polis).

Därutöver påpekar flera respondenter att utredningen skulle gynnas av att socialsekreterare skulle vara delaktiga i utredningen redan från början då ett barn påträffas. Idag sker detta, men i relativt liten utsträckning i mån av tid och resurser. Då Polisen påträffar ett barn som avvikit från sitt boende kontaktas socialtjänsten för att delta exempelvis vid ett förhör i de fall det finns brottsmisstanke, men ofta hinner socialsekreteraren inte delta vid förhöret, eller så ringer Polisen försent.

5.4 SUMMERING OCH SLUTSATSER: REKOMMENDATIONER FÖR FRAMTIDEN

I detta kapitel har vi kartlagt vad som sker när ett barn avviker, dels i ankomstskedet och dels från asyl- eller PUT-boenden. Detta har gjorts främst utifrån intervjuer med aktörer inom mottagandet och de dokumenterade riktlinjer som vi har fått ta del av. Samtidigt är det viktigt att påpeka att den process som har beskrivits är en samlad bild av hur man agerar, men att det förekommer variationer, både mellan kommuner och från fall till fall. I intervjuerna framkom även en rad brister i mottagandet som kan leda till en ökad risk för försvinnanden. Några av dessa brister pekar på en avsaknad av ett barnperspektiv i mottagandet medan andra handlar om bristande samverkanstrukturer. Vidare har ett antal faktorer identifierats som försvårar utredningen av barn som avvikit.

Den 24 november 2015 föreslog regeringen ett antal förslag på tillfällig lagstiftning med syfte att minska antalet asylsökande till Sverige. Vissa av förslagen kan potentiellt få konsekvenser för ensamkommande barn, som kan leda till en ökad risk för avvikningar. Bland annat föreslogs tidsbegränsade uppehållstillstånd på ett eller tre år för alla skyddsbehövande förutom kvotflyktingar, även för ensamkommande barn. Den 17 december 2015 beslutade riksdagen om att införa ID-kontroller på tåg och bussar till Sverige, vilket implementeras från den 4 januari 2016. Då ensamkommande barn ofta saknar ID-handlingar är det troligt att denna ändring får konsekvenser för gruppen. Exakt vilka konsekvenser de nya lagändringarna får är ännu för tidigt att säga.

Nedan presenteras en rad rekommendationer baserat på förbättringsområden som pekats ut av de respondenter som intervjuats, samt på andra goda exempel som identifierats i kartläggningen. En uppfattning som delas av flera aktörer inom mottagandet är att ett gott bemötande gentemot barnet och en relation som bygger på förtroende är det bästa sättet att förebygga försvinnanden. Många efterfrågar också mer konkreta åtgärder för att förebygga försvinnanden och förenkla utredningsprocessen. Förhoppningen är att rekommendationerna i denna rapport kan bidra till att på lång sikt

stärka samverkan mellan de olika aktörer som kommer i kontakt med de barn som kommer till Sverige som ensamkommande.

5.4.1 Rekommendationer för förebyggande arbete

1. **Sammanställ statistik över försvinnanden i Stockholms län.** Att ha en välinformerad bild av nuläget är en förutsättning för att kunna arbeta förebyggande med försvinnanden. I dagsläget sammanställer kommunerna inte information om ensamkommande barn som avviker även om det finns dokumenterat. Förslagsvis kan Länsstyrelsen få i uppdrag att samla in och sammanställa statistik och ensamkommande barn som avvikit från kommunerna. Detta underlag skulle kunna ligga till grund för det fortsatta arbetet.
2. **Utred möjligheten att erbjuda alternativa boendeformer för att möta barns rättigheter gällande stöd och skydd.** För en del av de ensamkommande barnen är den typ av gruppboenden eller familjehem som erbjuds inte den mest lämpliga boendeformen. Utred möjligheten att erbjuda alternativa boendeformer för ensamkommande barn som av olika anledningar inte får sina behov vad gäller stöd och skydd mötta i de boenden som finns tillgängliga idag. Eventuellt kan alternativa boenden drivas av frivilligorganisationer som har erfarenhet av att arbeta med målgruppen.
3. **Boenden för ensamkommande barn bör ha likvärdiga rutiner kring avvikningar.** Det har framkommit att det finns boenden för ensamkommande barn som helt eller delvis saknar nedskrivna riktlinjer för förebyggande arbete, rutin vid avvikningar samt vid återvändanden. Särskilt viktigt är att säkerställa att de upphandlade boendena har samma eller likvärdiga rutiner och riktlinjer som de kommunala boendena, för att garantera en likvärdig behandling. Både Socialstyrelsen och KSL har användbart metodmaterial som kan användas i detta syfte.
4. **Utbilda gode män för ensamkommande barn om riskindikatorer för försvinnanden.** Idag är utbildningen och handledningen för gode män till ensamkommande barn bristfällig. Genom att erbjuda obligatorisk, gedigen utbildning och handledning kan gode män i större utsträckning bidra i arbetet med att förebygga försvinnanden. Det handlar dels om att utveckla den existerande utbildningen för gode män till ensamkommande barn, se till att den håller en hög kvalitet i hela landet, och att höga deltagaravgifter inte hindrar personer från att delta. Dels handlar det även om att erbjuda gode män särskild handledning och kompetensutveckling just i frågan om försvinnanden, kända riskfaktorer och strategier för att förebygga försvinnanden. I Nederländerna har man kommit långt med att utbilda förmyndare i att upptäcka riskindikatorer, vilket beskrivs närmare i fallstudien ovan.
5. **Skärp rutinerna för samverkan och tillsyn inom Överförmyndaren.** Bristen på tillsyn och samverkan mellan olika kommuner gör att det idag finns oseriösa individer som utses till gode män för ensamkommande barn. Då detta är en sårbar grupp är det viktigt att de som utses till gode män är seriösa personer med barnens bästa i åtanke. Överförmyndaren behöver se över rutiner för samverkan och tillsyn för att säkerställa att de gode män som utses för ensamkommande barn är kompetenta och har rätt avsikter, samt att de ges förutsättningarna som krävs för att utföra sitt uppdrag på ett ändamålsenligt sätt. Vidare har Länsstyrelsen till-

syn över överförmyndare och överförmyndarnämnder i länet, och kan eventuellt bistå överförmyndaren i detta arbete.

6. **Förbered ensamkommande barn på ett eventuellt avslag, och erbjud realistiska alternativ vid avslagsbesked.** Ett avslagsbesked innebär en stor omställning för ett barn. Bristen på alternativ kan leda barn till att överväga en tillvaro som papperslös i Sverige. Genom att dels förklara asylprocessen och möjligheten att få ett avslag för barnet med hjälp av enkla pedagogiska modeller, och dels att tillsammans med barnet hitta realistiska alternativ vid avslag, såsom utbildning eller arbete i hemlandet, kan försvinnanden förebyggas. Strömsunds kommun har kommit långt i detta arbete, och kan fungera som förebild (se avsnitt 3.2.1).
7. **Underlätta för ensamkommande barn att ta kontakt med vuxna genom verksamheter med låg tröskel.** Många ensamkommande barn har lågt förtroende för myndigheter och håller sig därför undan kontakt med vuxna. Genom att satsa på verksamheter som har öppna dörrar för ensamkommande barn, i och utanför asylprocessen, kan fler barn få välbehövt stöd och information från vuxna. Det finns mycket som pekar på att denna typ av verksamhet bör bedrivas av frivilligorganisationer eller av andra som inte är myndighetsutövande, för att lättare vinna barnens förtroende.
8. **Säkerställ att lärdomar från det pågående samarbetsprojektet sprids och implementeras på både ledningsnivå som operativt.** För att undvika de fallgropar som tidigare projekt hamnat i, är det viktigt att lärdomar från det pågående samarbetsprojektet kring ensamkommande barn som försvinner tas till vara i samtliga organisationer som arbetar med målgruppen. För att även se till att lärdomarna används i praktiken kan utbildningar anordnas för de som arbetar operativt – något som även efterfrågats av flera respondenter.

5.4.2 Rekommendationer för att förenkla utredningen av försvinnanden

9. **Skapa enkla vägar in i olika myndigheter för att underlätta samverkan vid försvinnanden.** Idag försvåras samverkan av att det råder oklarheter kring vem som ska kontaktas vid olika myndigheter då försvinnanden sker. Genom att utse tydliga kontaktpersoner hos framförallt Polisen, Migrationsverket och socialtjänsten kan utredningen påskyndas och genomföras mer effektivt. Detta har till viss del gjorts inom Gränspolisen i Stockholm, där framförallt två poliser arbetar specifikt med dessa frågor, men kännedomen hos kommunerna är låg.
10. **Underlätta informationsutbytet mellan myndigheter.** Idag råder även oklarheter om vilken information som får delas mellan myndigheter gällande ensamkommande barn som avvikit. Detta behöver förtydligas genom att fastslå riktlinjer kring vad som får delas och hur. Informationsdelningen sker i dagsläget inte alltid i ändamålsenliga kanaler. Säker e-postkorrespondens mellan Migrationsverket, Polisen och socialtjänsten är en nödvändighet för att snabbt och effektivt kunna utreda ärenden. Detta skulle kunna utvecklas i samband med Migrationsverkets nya IT-lösning, MELKER.

11. **Inför enhetliga riktlinjer vid avvikelser från ankomstskeppet.** Det råder idag oklarhet kring vilka rutiner som gäller när ensamkommande barn avviker innan de fått en kommun-anvisning, både hos boendepersonal och polis. För att undvika att dessa barn ramlar mellan stolarna är det viktigt att införa tydliga och enhetliga riktlinjer kring ansvar och vad som gäller vid avvikelser från ankomstskeppet.
12. **Inför enhetliga riktlinjer kring avskrivning av ärenden hos socialtjänsten.** Att kommuner avskriver ärenden då ensamkommande barn avviker är något som försvårar utredningen när barnet sedan påträffas. I dagsläget finns inga tydliga riktlinjer för hur länge en kommun ska hålla ett ärende öppet efter att ett barn avvikit, vilket gör att det finns kommuner som avskriver i princip direkt efter att barnet avvikit. Genom att införa enhetliga riktlinjer för avskrivning av ärenden hos socialtjänsten kan arbetet med att återföra barn som påträffas till sin hemkommun förenklas.
13. **Ta fram rutiner för att förebygga upprepade avvikelser då barn påträffas/återvänds.** Då barn som avvikit påträffas eller återvänds är risken stor för att barnet avviker igen. Processen med att reda ut var barnet hör hemma, hitta en ny plats och ordna med transport drar ofta ut på tiden. Idag saknas ofta möjligheter att omhänderta ensamkommande barn enligt LVU om det inte finns misstankar om kriminalitet eller missbruk. Det är viktigt att ta fram rutiner för hur socialtjänst och polis ska hantera barn som påträffas för att undvika att de avviker igen.
14. **Utöka den uppsökande verksamheten i stadens riskmiljöer.** Sedan september 2015 har en socialsekreterare från Stockholms stad tillsammans med ett antal poliser arbetat integrerat i stadens riskmiljöer, där man genom uppsökande verksamhet har kommit i kontakt med ett stort antal barn som avvikit från sina kommuner. Verksamheten har inte utvärderats men upplevs av ett flertal av de inblandade parterna som framgångsrik. Genom att utöka och permanenta verksamheten kan fler ensamkommande barn som avvikit fångas upp och erbjudas stöd. De organisationer som jobbar i fält i dessa miljöer påpekar att det tar tid att bygga upp förtroende i målgruppen, varför kontinuitet är en viktig faktor. Därutöver behöver information om verksamheten och dess kontaktvägar spridas till de barn som rör sig i dessa miljöer. Utöver polis och socialtjänst är frivilligorganisationer som Skyddsvärnet och Stockholms Stadsmission viktiga i detta arbete, då de har en särskild ställning som oberoende aktörer.

Bilaga 1 - Lista över respondenter

Aktör	Namn	Befattning	Datum för intervju
Myndigheter			
Statens institutionsstyrelse	Catrine Kaunitz	Utredare	16-okt-15
Gränspolisen region Stockholm	Mikael Lins	Polis	12-nov-15
Gränspolisen region Stockholm	Peter Mattsson	Kommissarie	12-okt-15
Migrationsverket	Miriam Söderström	Expert, regionkansli Stockholm	06-okt-15
Sigtuna kommun			
Enheten för ensamkommande barn	Roshna Mahmoudi	Mottagningssekreterare	08-okt-15
Enheten för ensamkommande barn	Paula Wallenius	Enhetschef	08-okt-15
Överförmyndarnämnden*	Ann-Charlotte Zetterberg	Chef överförmyndare	15-okt-15
Stockholms stad			
Södermalms SDF	Peter Bohman	Socialsekreterare	22-okt-15
Socialjouren	Jennie Calminder	Gruppledare	12-nov-15
Socialförvaltningen	Soheila Heidari	Enhetschef	20-okt-15
Ungdomsjouren (Framtid Stockholm)	Mikael Jeppson	Bitr. Enhetschef	13-okt-15
Socialförvaltningen	Jenny Selenius	Socialsekreterare	28-okt-15
Socialjouren	Lotta Tronders	Enhetschef	09-nov-15
Boenden			
HVB Väsby (Sigtuna)	Loran Batun	Verksamhetschef	28-okt-15
Stadshagens PUT-boende (Stockholm)	Ariam Berhane	Kontaktperson	10-nov-15
Mandelgården asylboende (Stockholm)	Anders Ed Jonsson	Boendepersonal	02-nov-15
Linggården asylboende (Stockholm)	Roberto Montoya-Martinez	Behandlingsassistent	10-nov-15
Kolsta tranitboende (Sigtuna)	Linda Ragnebo	Samordnare	19-okt-15
Frivilligorganisationer			
Skyddsvärnet	Johanna Brixander	Arbetsledare SAFE Stockholm	21-okt-15
Rädda Barnen	Mikaela Hagan	Samordnare flyktingfrågor	13-okt-15

Sveriges Ensamkommande Förening	Mushtag Hosseini	Ordförande	20-okt-15
Skyddsvärnet	Lena Karlsson	Enhetschef vårdkedjan	12-okt-15
Röda Korset	Maria Pernold	Juridisk rådgivare	09-okt-15
Stockholms Stadsmission	Jonas Rydberg	Socialchef	13-okt-15
Riksföreningen gode män och vårdnadshavare	Johnny Samuelsson	Ordförande	21-okt-15
Barnrättsbyrån	Elin Wernquist	Generalsekreterare	17-nov-15
Övriga			
Strömsunds kommun	Elisabeth Lindholm	Projektledare	11-nov-15
Nidos (Nederländerna)	Jan Murk	Projektledare	03-nov-15

*Överförmyndarnämnden är gemensam för Sollentuna, Upplands Väsby och Sigtuna kommuner.

Bilaga 2 – Tabell över tidigare projekt

Nivå	Projektnamn	Deltagare (projektägare i fetstil)	Projektperiod
Stockholms stad	Ensamkommande barn-gruppen (EKB-gruppen)	Polismyndigheten i Stockholms län, socialförvaltningen i Stockholms stad.	September 2015 -
Stockholms län	Gemensam handlingsplan gällande hanteringen av ensamkommande asylsökande barn och ungdomar som reser in via Arlanda och avviker eller riskerar att avvika från kommunala boenden.	Polismyndigheten i Stockholms län (Gränspolisén) , Migrationsverket, socialförvaltningarna i Stockholms stad och Sigtuna kommun.	2008
Stockholms län	Ensamkommande barn i Stockholms län – samordning av kommunstöd och kommunsamarbete	Kommunförbundet i Stockholms län (KSL) , samtliga kommuner i Stockholms län.	Oktober 2010 – november 2012
Sverige	Ensamkommande barn – lokalt och regionalt utvecklingsstöd	Sveriges kommuner och landsting (SKL) , Socialstyrelsen, Migrationsverket och länsstyrelserna representerade av Jönköpings och Västerbotens län.	Januari 2012 -
Sverige	Nationell kartläggning över barn utsatta för människohandel	Länsstyrelsen i Stockholm	2012
Skåne län	Barn som avviker – kartläggning i Skåne 2012-2013	Länsstyrelsen i Skåne , Migrationsverket, Malmö stad och Gränspolisén.	2012-2013
Strömsunds kommun	Återvändande ensamkommande	Strömsunds kommun	Januari 2014 – juni 2015
EU	PROTECT Missing Children Europe	Östersjöstaternas råd , Child Centre (Expert group for cooperation on children at risk), Nordiska ministerrådet	2014-
EU	CONNECT	UNHCR, Nidos (NL), Coram Children's Legal centre (UK), Rädda Barnen Italien, Don Calabria (IT), the Italian Ministry of Labour and Social	September 2013 – september 2014

		Policies, Rädda Barnen Sverige och Länsstyrelsen i Västra Götaland.	
EU	Safeguarding Unaccompanied Migrant Minors from going Missing by Identifying Best Practices and Training Actors on Interagency Cooperation (SUMMIT)	Missing Children Europe , Nidos (NL), Child Circle (BE), Defence for Children (NL), University of Portsmouth (UK), KMOP (GR) och TÜSLA (IE).	2014 -
EU	VEGA Children	Frontex	2014 -

Bilaga 3 - Litteraturlista

KARTLÄGGNINGAR OCH KUNSKAPSÖVERSIKTER

Stockholm

Citypolisens ungdomsrotel (2014). Rapport om ensamkommande barn/ungdomar misstänkta för brott.

Dagens Nyheter, «Så många barn har försvunnit i Stockholm», 2015-03-18, <http://www.dn.se/sthlm/sa-manga-barn-har-forsvunnit-i-stockholm/>.

Länsstyrelsen i Stockholms län (2012). Barn utsatta för människohandel – en nationell kartläggning (Rapport 2012:27).

Länsstyrelsen i Stockholms län (2015). Människohandel med barn – nationell kartläggning 2012-2015 (Rapport 2015:30).

Länsstyrelsen i Stockholms län (2013). Här bor de ensamkommande barnen – en kartläggning i Stockholms län 2012 (Rapport 2013:6).

Länsstyrelsen i Stockholms län (2014). Kompendium - mottagande av nyanlända flyktingar och ensamkommande barn.

Socialförvaltningen Stockholms stad (2013). Kartläggning ensamkommande ungdomar på Sergels Torg.

Stadsrevisionen, Stockholms stad (2013). Ensamkommande flyktingbarn (Projektrapport 10:2013).

Övriga landet och internationellt

Babic, Magdalena (2013). Förutsättningar för barnkonventionen i statliga myndigheter – ett systemteoretiskt perspektiv (Stockholms universitet).

Länsstyrelsen Skåne (2014). Barn som avviker – kartläggning i Skåne 2012-2013.

Polisutbildningen/Umeå Universitet (2014). Ensamkommande flyktingbarns återvändande – om förutsättningar samt centrala aktörers roller och ansvar (2014:2).

Polisutbildningen/Umeå Universitet (2014). Avvisningar och utvisningar av ensamkommande flyktingbarn – om effektivitet, värdighet och gode mäns perspektiv (2014:3).

Rädda Barnen (2014). One Plus One Equals Three – a mapping of the reception of unaccompanied children in Sweden. CONNECT Country Report Sweden.

Socialstyrelsen (2013). Ensamkommande barns och ungas behov – en kartläggning.

Socialstyrelsen (2013). Socialtjänstens arbete med ensamkommande barn och ungdomar – en vägledning.

SOU 2011:64. Asylsökande ensamkommande barn. En översyn av mottagandet.

Statens institutionsstyrelse (2014). Ensamkommande flyktingbarn inom SiS – kartläggning av målgrupp och utvecklingsområden.

Stretmo, Live och Charlotte Melander (2013). Får jag vara med? Erfarenheter från ensamkommande barn och ungdomar i Göteborgsregionen och arbetet med denna grupp (FoU i Väst, rapport 2:2013).

Strömsunds kommun (2014). Mellan avslag och utvisning – rapport om situationen för ensamkommande barn med avslag.

Wimelius, Malin, Joakim Isaksson, Malin Eriksson, Anders Hanberger och Mehdi Ghazinour (2012). Ensamkommande flyktingbarn och ungdomar – förutsättningar för mottagandet och kunskapsläget (Umeå Centre for Evaluation Research: Augusti 2012).

CHECKLISTOR, METODGUIDER OCH HANDLINGSPLANER

Stockholm

Kommunförbundet Stockholms län (2014). Ensamkommande barn och ungdomar – riktlinjer för handläggning av ärenden vid socialtjänsten.

Kommunförbundet Stockholms län (2015). Checklista med syfte att förebygga försvinnanden.

Kommunförbundet Stockholms län (2015). Uppföljning av arbetet med ensamkommande barn utifrån projektet Ensamkommande barn i Stockholms län – samordning av kommunstöd och kommunsamarbete.

Polismyndigheten i Stockholms län (2008). Gemensam handlingsplan gällande hanteringen av ensamkommande asylsökande barn och ungdomar som reser in via Arlanda och avviker eller riskerar avvika från kommunala boenden.

Övriga landet och internationellt

Barnombudsmannen (2010): Så här förbättrar kommunerna mottagandet av ensamkommande asylsökande barn. Rekommendationer från tio kommuner och Barnombudsmannen i en dialog den 8 december 2010.

Barnombudsmannen (2015). Nationell handlingsplan för att stärka skyddet för ensamkommande asylsökande barn.

Crossroads (2014). Methodology manual – a collaborative model to combat exclusion of vulnerable EU and third-country nationals.

Frontex (2015). You can make a difference: help us protect children at risk!

Frontex (2015). VEGA Handbook – children at airports.

Polismyndigheten i Skåne (2013). Beskrivning av åtgärder när anmälan inkommer rörande försvunna ensamkommande barn.

Rädda Barnen (2010). Checklista för ett bra mottagande av ensamkommande flyktingbarn.

Rädda Barnen (2014). Utanför nästan allt – en vägledning till stärkt socialt stöd för barn utan papper.

Socialstyrelsen (2013). Socialtjänstens arbete med ensamkommande – en vägledning.

PROJEKTDOKUMENTATION OCH UTVÄRDERINGAR

Bunar, Nihad (2012). Utvärdering av projektet Ensamkommande barn i Stockholms län: samordning av kommunstöd och kommunsamarbete.

CONNECT (projekt finansierat av EU-kommissionen): “Identifying good practices in, and improving, the connections between actors involved in reception, protection and integration of unaccompanied children in Europe”, 2010-2014.

Kommunförbundet Stockholms län. Ensamkommande barn i Stockholms län – samordning av kommunstöd och kommunsamarbete, 2010-2011.

Sveriges kommuner och landsting (2014). Utvecklingsarbete för ensamkommande barn – ett projekt med samverkansperspektiv.

UTBLICK – NORGE

Eide och Lidén (2012). Mottak av enslige minderårige asylsøkere, i Valenta och Berg (red.), *Asylsøker i velferdsstatens venterom*. Universitetsforlaget, Oslo.

Justis- og politidepartementet (2008). Minderårige som forsvinner fra mottak – forebygging og oppklaring.

Justis- og politidepartementet (2014). Sammen mot menneskehandel – regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2011-2014), Handlingsplan.

Lidén, Hilde m.fl. (2013). Levekår i mottak for enslige minderårige asylsøkere (Institutt for samfunnsforskning, Oslo, 2013:3).

Lidén, Hilde och Anne Staver (2014). Unaccompanied minors in Norway: policies, practices and data in 2014. Norwegian national report to the European Migration Network (2014:14).

Paulsen, Veronika, Michelsen, Hilde och Maria Brochmann (2015). Barnevernets arbeid med barn i asylsøkerfasen – faglige utfordringer og barrierer i mottaksapparatet. NTNU Samfunnsforskning.

Press/Redd Barna Ungdom (2013). Savnet – en rapport om enslige asylsøkende barn som forsvinner fra mottak.

UTBLICK – NEDERLÄNDERNA

CONNECT (2014). We all have the same goal – a mapping of the reception and protection of unaccompanied children in the Netherlands.

Länsstyrelsens rapportserie 2016

1. Ensamkommande barn som försvinner – nulägesanalys, *avdelningen för tillväxt*

Länsstyrelsen arbetar för att
Stockholmsregionen ska vara
attraktiv att leva, studera, arbeta
och utveckla företag i.

*Länsstyrelsen Stockholm
Avdelningen för tillväxt
Telefon: 010-223 10 00
www.lansstyrelsen.se/stockholm*